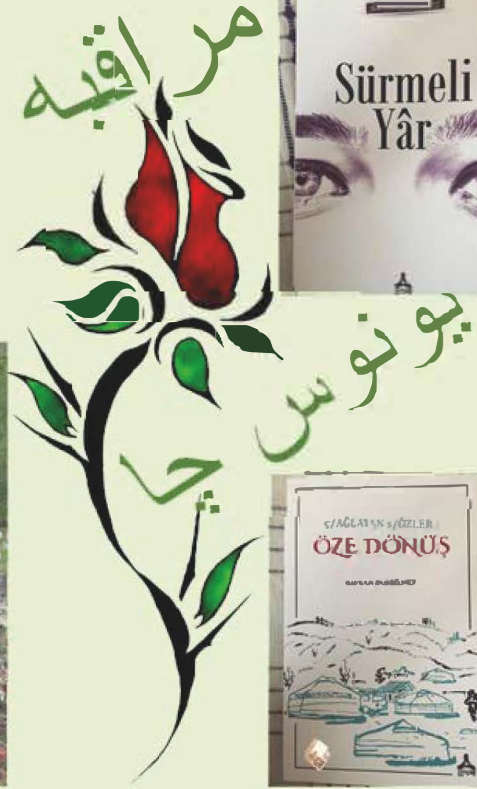
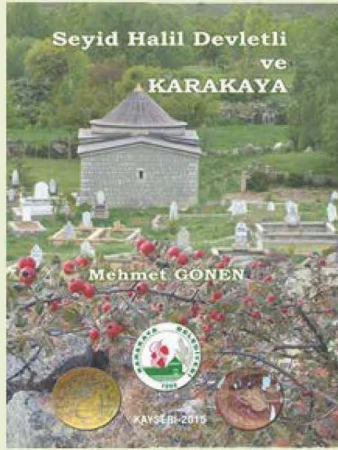
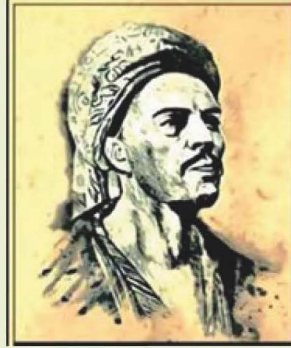

ISSN 1300-4689

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

YIL:43

SAYI:505

OCAK 2020

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

(Ulusal Hakemli Dergi)

ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü

Ömer BÜYÜKBAŞ

Genel Yayın Yönetmeni

Mehmet BİLGEHAN

Genel Yayın Danışmanı

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Halkla İlişkiler

Mehmet ÇAYIRDAĞ

Yaşar ELDEN

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Dr. Ahmet KAYASANDIK

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet CİHAN (İstanbul Medeniyet Üniv.)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Hacı Bektaş Veli Üniv.)

Prof. Dr. Kemal GÖDE (Süleyman Demirel Üniv. Emekli)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN (Niğde Ömer Halisdemir Üniv.)

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Ege Üniv., TDK Bşk.)

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (Akdeniz Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS (Erciyes Üniv. Emekli)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Ege Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Ali YAKICI (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)

(Not: Soyadlarına göre alfabe sırasıyla)

Yazışma Adresi

Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ

Telefon – Belgeç: 0 352 231 73 03

İdare Yeri

Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı

Kalenderhane Sokağı, Nu.: 8

38010 Kocasinan/KAYSERİ

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com.tr

E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com

alimgercel@gmail.com

İÇİNDEKİLER

SAYFA

<i>Ozantürk ile Silsilesiz Murakabe ve Yunusça</i>	
Mehmet BİLGEHAN.....	1
<i>Sevgi Gazeli (şiir)</i>	
Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN.....	10
<i>Garip (şiir)</i>	
Yusuf DOĞDU.....	10
<i>Bizim Olan Coğrafya</i>	
Bedrettin KELEŞTİMUR.....	11
<i>Mehmet Akif Ersoy'un Sanat'a Edeniyet'a ve Şiire</i>	
<i>Bakışı</i>	
Mehmet BARAN.....	13
<i>Hayatın Ucu (Şiir)</i>	
İlhami BULUT.....	16
<i>Herbert Scurla'nın Biyografisi ve "Mülteci</i>	
<i>Bilimadamları İle İlgili Raporu"</i>	
Doç. Dr. Zübeyir BÜTÜNER.....	17
<i>Suriyeli Türk'menim (Şiir)</i>	
Nurullah MUSLU.....	23
<i>Adım Türk'Menim (Şiir)</i>	
<i>Tahribat Ekibi (Şiir)</i>	
Mehmet SOYSALLI.....	23
<i>Türklerde ağıt geleneği ve sarıkamış ağıtı (Kara</i>	
<i>Zala'nın Sarıkamış'a Uzanan Feryadı)</i>	
Namık Kemal BİLGİN.....	24
<i>Affet Allahım!.. (Şiir)II</i>	
Zübeyde GÖKBULUT.....	26
<i>"Seyyid Halil Devletli Ve Karakaya" Kitabı / Mehmet</i>	
<i>Gönen"</i>	
Bünyamin MANTICI.....	27

www.erciyesdergisi.com.tr

İnternet Sayfasında Yayınlanmaktadır.

İndirme ücretsizdir, satılmaz!

Yazılarınızı

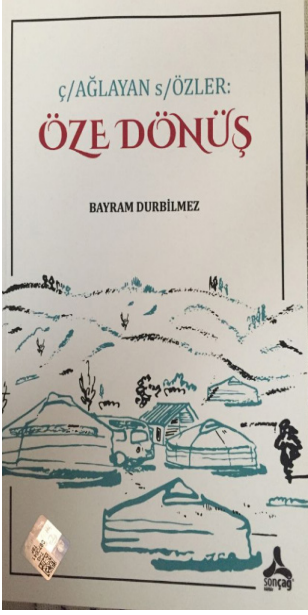
mebilgehan@gmail.com

adresine gönderiniz

YIL: 43 ★ SAYI: 505 ★ OCAK, 2021

OZANTÜRK İLE SİLSİLESİZ MURÂKABE VE YÛNUSÇA

Mehmet BİLGEHAN

Yûnusça ağladım Yûnusça güldüm
Ben beni aradım yıllardan beri
Aşktan aşka koştum, aşka yöneldim
Ben beni aradım yıllardan beri

Yunusça hoşgörü, Yunusça sevgi
Merhamet nerede gönlüm orada
Yunusça bir dostluk, Yunusça ilgi
Muhabbet nerede gönlüm orada

Özet

Murâkabe hâli, insanı diğer varlıklardan ayıran önemli özelliklerden biridir. Murâkabe, Allah'ın yüksek makamında ve tasarrufunda bulunan ilminden, Cenâb-ı Hakkın yüce sıfatlarının mahiyetinde bulunan hazineden tefekkürle Allah'tan istekte bulumaktır. Murâkabe haline insan silsile ile ve silsilesiz olmak üzere iki hâlde ulaşır. Murâkabe, bir bakıma bakı, şaman, ozan dediğimiz söz ustası şairlerin kendi benleriyle, ruhlarıyla çıktığı astral bir seyahattir. Ozantürk bize bu çerçevede silsilesiz murâkabe hâlini anlatır. Bu anlatısını "Arayış" şiirinde terennüm eder. Şaire göre bu hâlin dili gönül lisanıdır. Gönül lisanı, konuşulup yazılamaz; bu nedenle, bu hâl sır hâlidir. Ozantürk bu çerçevede bize bir lisandan bahsede bu da "Yunusça"dır. Yunusçada bir nevi dünürl lisanıdır. Ozantürk, "Gönlüm Orada" şiirinde, "Yunusça ağlamak, gülmek", "Yunusça hoşgörü", "Yunusça sevgi, merhamet", "Yunusça dostluk", "Yunusça ilgi, muhabbet" gibi başlıklar açarak Yunusça'yı bize tanımlar. Yunusça Türk dili ile gönülle yapılan bir seyahattir. Bu seyahattin meyveleri, Yunusça, hoşgörü, sevgi, merhamet, dostluk ve muhabbettir. Bu dostluk kadehiyle sunulan muhabbet dilidir. Yunusça, kalplere bengüsü birlik şerbetiyle hitap etme dilidir. Yunusça, kalpten kalbe köprü atmanın, gönül sohbeti yapabilmenin dilidir. Yunusça, milleti için soldan sağa dönerek murakabe haline girerek güzel hülyalara dalmaktır. Yunusça, kendini ve milletini pozitif sevgi renkli ışıklarla aydınlatmaktadır. Yunusça, Oğuz Kağan'ın "Kızıl Elma" düsturuyla, ülkeye köpüran nehirler, deryalar, denizler katmaktadır. Yunusça cesur yüreklere daha taktı, daha müren diyerek kıtadan kıtaya coşmaktadır. Yunusça, kendi varlığını Allah'ın varlığında fani kılarak duygularını, arzularını billur gibi parlatarak kendi yönetimine alabilmektedir. Yunusça, ülkede sevgi ağı kurarak önce kendi insanını yaşatmaktadır. Yunusça, İnsan kalbinde yeşeren sevgi ile beslenen bir ilahî nura gark olmaktadır. Yunusça, Sevginin açtığı gül bahçelerinde huzur, saadete koşturur. Yunusça gönüllerde açılan sevgi bahçeleriyle devleti daru'l saadet yapmaktadır. Yunusça, segi eleği ile gönlünü elemektir. Yunusça önce kendini, milletini ve yurdunu sevmektir. Yunusça önce kendi yurdunu cennet bilmek ve sahip çıkmaktır. Yunusça, dönlü ile özü ile Türk olmaktadır. Türk milleti için atan bir yüreğe, gönle sahip olmaktadır. Yunusça, "Mâide Süresi 54 Ayet Bağlamında Allah'ın Sevdiği Kavmi Murâkabe Etmek"tir.

Anahtar Kelimeler: Murâkabe, silsileli murâkabe, silsilesiz murâkabe, Yunusça, Maide Süresi

Murâkabe ile insan; Allah'ın görünmeyen rahmet hazinesinden manevi tecelliler, Allah'ın her şeyi kuşatan sonsuz rahmetinden, Allah'ın yüksek makamında ve tasarrufunda bulunan ilminden, Cenâb-ı Hakk'ın

yüce sıfatlarının mahiyetinde bulunan hazineden, Allah'ın Zâtına ait mukaddes özelliklerden kendisine bahşetmesi, bu hallerin kendisinde tecelli etmesi, Allah'ın ilim hazinesinden kendisine inzal ve irsal edilmesi için düşünce aleminde tefekkürle Allah'tan istekte bulunabilir.

İnsan bu amaçla, Allah'a yakınlıkla (rabıta) hediye ve feyz talep edebilir. Bu hale "murâkabe" diyoruz.

O halde murâkabe ile Allah'ın rahmet hazinesinden manevi tecelliler, O'nun tasarrufunda bulunan ilim hazinesinden keşifler yapabiliriz. İnsan murakabe ile kendi nefesine ve varlığına verilmek üzere on sekiz bin âlemde var olan Allah'ın ilm hazinesinden talepte bulunabilir. Murâkabe halinde tefekkürle kendini İrade-i İlahiyyede yok ederek, Kâinatın hal ve hareketlerini doğrudan Allah Teâlâ'dan öğrenebilir. İnsan murâkabe halinde tefekkür ve düşünce ile O'nu bulabilir ve bilebilir. İnsan, Allah'ın huzurunda Allah Teâlâ'ya teveccüh ederek; ihsan ve lütuf denizinden feyz talebiyle Allah Teâlâ huzurunda Allah Teâlâ'ya iştiyakla yönelebilir ve Allah'ın ihsan ve lütuf denizinden feyz talebiyle Allah Teâlâ'ya yönelerek ilmî sırlara vakıf olabilir.

Murâkabe hali, insanı diğer varlıklardan ayıran önemli özelliklerden biridir. İnsan, "murâkabe" halinde tefekkürle kendi benine bakıp kendini, dünyayı, kâinatı, bugünü, geçmişi ve geleceği anlayabilir. İnsan, "murâkabe" ile kendine ve zamanına yani içinde bulunduğu ana odaklanabilir.

Murâkabe hali silsileli ve silsilesiz olmak üzere kendi içerisinde iki metoda tabidir.

Silsileli murâkabe

"Rabbîn hazine-i gaybi ilahiyesinden füyûzat ve rahmeti ve şanı ilmi camî' olan şununatı rahmeti ilahiyesine ulaşarak, Allah'ın Fahri âlem Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem efendimizin ruhaniyetine inzal ve irsal buyurması ve Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem efendimizin ruhaniyetinden Hazreti İsa, Musa, İbrahim, Nuh ve Âdem aleyhimüsselamın ruhaniyetlerine, andan Ebubekir Sıddık Efendimizin ruhaniyetine, andan cümle şeyhlerin, pirlerin ruhaniyetlerine, onların letâif, nefsi natıka, cem'i cevârih ve âzalarına ve andan kendi letâif, nefsi natıka, cem'i cevârih ve âzalarına inzal ve irsal buyurması için Rabbî ile yapılan tefekkür halidir."

Silsilesiz murâkabe, doğrudan vasıtasız bir şekilde Allah'ın varlığında, Allah'ın huzurunda Allah Teâlâ'ya teveccüh ederek; ihsan ve lütuf denizinden feyz talebiyle Allah Teâlâ huzurunda Allah Teâlâ'ya iştiyakla yönelerek Allah'ın ihsan ve lütuf denizinden feyz talebiyle Allah Teâlâ'ya yönelmektir.

Bilim, "bilinen" ve "bilinmeyen" olmak üzere varoluşu iki kategoriye ayırır. Ancak varoluşun üç kategoriden oluşur; "bilinen", "bilinmeyen" ve "bilinemez olan her şeyin asıl özü".

Bilim için "bilinen" bir zamanlar bilinmeyendi günümüzde bilinir hale geldi. "Bilinmeyen bugün için bilinmeyendir; yarın veya yarından sonraki gün o da bilinir olacaktır. Bilim, bilinmeyen bilinen olduğunda yalnızca tek bir kategorinin kalacağına inanır ve sonuçta bilinen, her şey bilinmiş olacaktır. "Bilinmeyen" sonuçta bilinene indirgenecektir.

Bilinemez olan; yani her şeyin asıl özü, tecrübe edilmesi mümkün ama bilinmesi mümkün olmayan bir şeydir. Hâlde o boyutta yaşayabilir, haz alabilir, O'nun şarkısını söyleyebilir, O'nunla dans edebilir, O'nu yaşayabilir, O'nunla dolup taşıyor olabilir-O'nun tarafından ele geçirilmiş olabilirsin-ama onu bilemezsin. O'nu insan dilinin formatı ile bilgiye indirgeyemezsiniz.

Bir nehrin okyanusta kaybolması gibi O'nda kaybolabilirsiniz. Nasıl ki nehir okyanusta kaybolmasına rağmen, okyanusun kendisi olmasına rağmen okyanusun ne olduğunu tam olarak anlaması mümkün değildir.

"Nehir" bir nesnedir ve nehir nesnesi "okyanus" öznesinde kaybolup yok olduğunda nehir öznesinden söz edemezsiniz. Nehir okyanusun kendisi oluyor ama burada bir bilme söz konusu değildir. Bir şeyle bir olduğunuzda onu nasıl bilebilirsiniz?

Bilgi dediğimiz şey "nesne" ve "özne" öğelerini ayırabilmektir. Bu ayrımı yapamadığınızda, "bilgi" elde edilemez. Bu durumda bilen, bilinene mesafe koyamadığı için bilgi mümkün olmaz. Bilginin oluşabilmesi için bilen bilinenle arasına mesafe koyması gerekir.

İnsan, bilinemez olanı, her şeyin asıl özünü arayabilir, aradığı ile bir olabilir, âşık olanın sevgilinin içinde erimesi, nehrin ya da bir çiy damlasının okyanusta kendi nesnesini okyanus öznesinde kaybetmesi gibi. Bu durumda arada mesafe olmadığından bilgi de yoktur. Ancak bir vahdet, birlik söz konusudur ve birliğin içinde bilgiden söz edemeyiz. Bu vahdetim, birliğin içinde yalnızca tecrübeye yer vardır ve kendinin dışında kalan değil, içinde olan bir şeyin tecrübesi...

Bilinemez olana temas etmiş kimseler arasında Bu sözel bir paylaşım mümkün değildir; dervişler, ozanlar, baksılar, şeyhler kendi varlıklarını paylaşırlar. Varlıklarını birbirlerinin içine dökerler. Birlikte dans eder, şarkı söyler, birbirlerinin gözlerinin içine bakar veya sadece sessizce otururlar.

Paylaşılan nesne değildir, nesne birinden diğerine aktarılamaz; bu bir varlığın diğerine doğru akışıdır; mürişidin müridine doğru akışı gibi. (Osho, 22-26)

“Silsilesiz Murâkabe” ve Ozantürk’ün “Arayış Şiiri”

Murâkabe, “baksı, şaman, ozan dediğimiz söz ustası şairlerin kendi benleriyle, ruhlarıyla çıktığı astral bir seyahat”tir. Bu seyahat bilginin asıl kaynağıdır. Amacı da bilginin asıl kaynağında aydınlanmaktır.

Ozantürk “Arayış” (Durbilmez, 2021:59) şiirinde anlık zamanda böyle bir arayışta, murâkabe halinde tefekküre salmış astral seyahatte çıkmıştır.

Ozantürk, şiirinde “Yûnuşça ağladım Yûnuşça güldüm / Ben beni aradım yıllardan beri” diyerek vasıtasız Allah’ın ehadiyetini tefekkür etme metodundan bahsediyor. Bu metod “Yûnuşça”dır.

Bu hali ve Ozantürk’ün arayışını anlamak için ilk önce; şiiri, şâirin kendi sesi ve tonlamasıyla okumak ve değerlendirmek gerekir.

**“Yûnuşça ağladım Yûnuşça güldüm
Ben beni aradım yıllardan beri
Aşktan aşka koştum, aşka yöneldim
Ben beni aradım yıllardan beri**

**Sordum bilemedim ben benden beni
Ben bana gücendim, yordum bedeni
Aşkla çiçeklendi gönül gülşeni
Ben beni aradım yıllardan beri**

**Ben beni görünce tutuldu dilim
Kaybettim ben beni, ben ben değilim
Bir aşkla tutuştu gönül kandilim
Ben beni aradım yıllardan beri**

**Meleklerle gezdim sır dünyasında
Esrarları çözdüm yâr rüyasında
Balık gibi yüzdüm nur deryasında
Ben beni aradım yıllardan beri**

**Sır oldu sırrına erdiğim sırlar
“Hakka yönel!” dedi, vardığım pirlar
Kalbime aşk doldu gönlüme nurlar
Ben beni aradım yıllardan beri**

**Bir sevda tezahür etti ki bende
Nefsime şah oldum, Rabbime bende
Benliğimi yere çaldım yâr ben de
Ben Seni aradım yıllardan beri**

Şairin aslında akıl ve mantık lisanı olan dil ile dile getirilmeyen ancak “gönül dili” ile anlayıp dinlediği sırlara vakıf olduğunu anlıyoruz. Şair şiirinin son “nakarat” mısraında ısrarla “Ben beni aradım yıllardan beri” diyor. Evet, “murâkabe”; insanın kendi benini kendi beninde araması için yaptığı bir “astral” ve “tefekkür seyahati”dir.

Ozantürk:

**“Sır oldu sırrına erdiğim sırlar
“Hakk’a yönel!” dedi vardığım pirlar
Kalbime aşk doldu, gönlüme nurlar
Ben beni aradım yıllardan beri**

Ozantürk’ün kullandığı “sırrına erdiği sırların yok olması” deyimini çok önemli bir ifadedir ve Ozantürk bu deyimle bize ne anlatmak istemektedir? Öncelik “sır” denilen şen nedir?” sorusunu da sormamız gerekmektedir. Bizim sır dediğimiz şey, gönülde yaşanan ve ancak gönül diliyle terennüm edilen bir haldir. Gönülde yaşanan bir hal dilinin formatı, insan dili formatı değildir. Sır insan diliyle dile gelemediği için gönülde saklı bir hazinedir. Sır, insanın Allah’ın varlığını müşahedesi ve O’nun varlığı konusunda kullanılan bir kavramdır. Bu makamın anlaşılması, gönülde aynı frekansta yaşanacak “hal makamı”nda mümkün olacaktır.

Sır, dervişin tattığı bir zevktir. Sır, zevk yoluyla elde edildiği için lisana gelmez. İlme kitaba sığmaz ve hikmet ile elde edilmez. Sır, duyan kişinin aklından geçer. Derviş olanlar gönülde sırrı taşır ve bilir. Bu nedenle, evliyanın sırrını kimse anlayamaz. Âşıklar da vecd halindeyken sırrı anlayabilirler. Âşık; sır haberini, dostun yüzünü görünce öğrenir.

**“Bir sevda tezahür etti ki bende
Nefsime şah oldum, Rabbime bende
Benliğimi yere çaldım yâr ben de
Ben Seni aradım yıllardan beri”**

Yunusça vasıtasız Allah'ın ehadiyetini tefekkür ederek onda kendini arama "silsilesiz murâkabe" etmektir. Bu tarz murâkabe, doğrudan kendi kalbinden ruha, sırra, hafıye, ahfâ'ya, nefsi natıkaya geçerek nefsi natıkadan cami minaresine çıkar gibi soldan sağa doğru dönerek kuş gibi semaya doğru döne döne tefekkürle basamakları çıkmak gerekir.

Şair, "Meleklerle gezdim sır dünyasında / Esrarları çözdüm yâr rüyasında" ifadesiyle silsilesiz murâkabe seyahatinden bahseder.

Seyahatin sonunda şair, Aşktan aşka koşmak, sormak, ben'in beni görünce tutulması, sır dünyasında meleklerle gezmesi, yar rüyasında esrarları çözmesi, sırrına erdiği sırların sır olması, "Bir sevda tezahür etti ki bende / Nefsime şah oldum, Rab-bime bende" mısralarıyla Nefsine şah olması ve Rabbi'ne "bende" olması Allah'ın birliğini tefekkür etmektir. "lâilâhe illâ'llah"ı zikretmek ve "La ilâhe illâ'llah Muhammedün Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem diyerek zikir etmektir.

Ozantürk, sonunda; "silsilesiz murakabe"si sayesinde, "Benliğimi yere çaldım yâr ben de" der. İnsanlar genellikle hazineleri aramak için başka diyarlara giderler ama hazine insanın yakındadır. Çünkü yar bize kendi nefsimizden de yakındır. "Benliğimi yere çaldım yâr ben de / Ben Seni aradım yıllardan beri" mısralarında ifade ettiği tefekkür âleminden, yani kendi iç benliğinden, bilinmezlik âleminden, müşahede âleminden gerçek âleme rücu eder. Nihayetinde "küçültülmüş bir âlem olan insanın kendi iç müşahedesini ile âlemleri zikir etmesi mümkündür. Kâinatın hal ve hareketlerini doğrudan Allah Teâlâ'dan öğrenmesi, Allah'ın varlığında ilim tahsil etmesi ve nihayet yeryüzüne, yani reel bedenine dönmesi mümkündür.

O halde, silsilesiz murabe nedir?

Silsilesiz Murakâbe

Bu tarz murâkabe, doğrudan kendi kalbinden ruha, sırra, hafıye, ahfâ'ya yönelerek oradan nefsi natıkaya geçerek, nefsi natıkadan cami minaresine çıkar gibi soldan sağa doğru dönerek kuş gibi semaya doğru döne döne tefekkürle basamakları çıkmak demektir.

Murakâbe'nin Birinci Basanağı

Murâkabe; Kulun basiret üzere hareket ederek gaffletten uzak bir şekilde Allah'ı idrak etmesidir.

Ya İlâhi, maksadım Sensin ve amacım Senin rızanı kazanmak" demektir. Sürekli biçimde Cenab-ı Hakk'ın tasarruflarına, tecellilerine muamelelerine, yapıp ettiklerine, bize açtığı kapılara sürekli nazar edip durmaktır! Allah'ın bize şah damarımızdan daha yakın olduğunu müşahede etmektir! Eşref-i mahlûkat olduğumuzu onurla gözlemek ve gözetmektir! Onurlu bir kul olduğumuzu gözlemek ve gözetmektir! Hakk'tan gayrisini yok farz etmek, Hakk'a götüren bir yakınlaşma ve teşvik eden huzur ve sürur içinde olmaktır! Seyr-i İllallah; yani, Allah'a bilinçli bir yolculuktur! Gözü ve gönlü bir noktaya odaklayarak belli bir rutinle Allah'ın varlığını müşahede etmektir! Allah'ın zikrine yokuştan iniyormuş gibi yürüyen peygamberimiz gibi koşar adım yürümektir! Allah'ı seyretmenin bereket olduğunu, bereketin de devamlılıkta olduğunu idrak etmektir! Allah'ı seyirde huzur-u kalp ve huzurda olmanın huzurda olmak olduğunu hissetmektir! Hakk'ın huzurda ünsiyet ve ülfet etmektir! Allah ile mesafeyi devamlı yakınlaştırmaktır! Tazim halinde seyrettiğimiz Cenab-ı Hakk'ın azameti karşısında yüreğimizin titremesidir! Hak'tan gayri her şeyi unutturan bir tazimle Allah'ı düşünmektir! Allah'a tazim sebebiyle O'ndan gayrisini unutmaktır! Hakka götüren bir yakınlaşma ve teşvik eden sürur içinde yüreğinde şevk, iştıyak ve kalb-i bir ferahlıkla Allah'ı gözetlemektir! Allah'a yaklaşmanın tadını tattıkça o tada, lezzete bitmeyen bir özlem duymaktır! Allah'a yaklaşırken sevinç duymaktır! Rab olarak Allah'tan, din olarak İslam'dan, peygamber olarak Muhammed'den razı olarak imanın tadını tatmaktır! Allah'ı gözetleyerek imanının tadını tatmaktır! Sevdiğini Allah için severek, tekrar asla küfre dönmeyen bir idrak ile Allah'ı seyretmektir! Tazim ve sürûr ile Cenab-ı Hakk'ı sürekli seyretmektir! Kalbi kıblemizi Hakk bilmek Allah'ın bir şeye murad ettiğinde ve ol dediğinde olacağına inanmaktır! Takvanın gönülde ve gönlün, "nazargâh-ı ilâhî" olduğunu bilmektir! Kalbi arş-ı Azam'a açmaktır!

Murâkabe, salih murakabey-i ahaddiyet'ten maiyette, maiyetten akrebiyete, akrebiyetten muhabbete (sevgiye), muhabbetten vahidiyete kadar uzanan hakikat yolunun yolcusu olmaya nail olmaktır! Rabbini kendi içinde yalvararak, gizlice ve sözle

bağırıp çağırmadan sabah ve akşam zikretmektir! Allah'ın yarattıklarına verdiği ihsanı zikrederek, Allah'ın bize verdiği aile efradı, mal mülk, hususen verdiği nimetlerden dolayı, bizi doğruya iletmesinden, hatalarımızı örtmesinden dolayı hamd etmektir! Allah'tan korkup sakınmak, yalnız Allah'a ibadet etmek, Allah'ı her şeyin üzerinde tutmak, Allah'ı hiçbir şeye ortak koşmamaktır! Allah'ı isim ve sıfatlarına göre gözlemleyip kabul ve tasdik ederek kalben tasdik ettiğimiz gibi dil ile söylemek, uzuvlarını ona göre terbiye etmek ve davranışlarıyla göstermek... Allah'a teslimle içimizle ve dışımızla sulh ve sükûn olmaktır! Allah'a inanma yeteneği ile yaratıldığımız için en güzel surette yaratıldığımız için Allah'a yaratılışına uygun yaşama bilincine sahip olarak Allah'ı zikretmektir!

Murâkabenin İkinci Basamağı

Bu anlamda murâkabe: Cenâbıhakk'ın bize bakışını gözlemlemektir. "Cenâbıhakk bize nasıl bakıyor?" sorusunu tahayyül ederek, Allah'ın bize bakışını idrak etmektir! "Cenâbıhakk'ın sana murakabesini, bakmasını gözetlemektir! "Cenâbıhakk bana nasıl bakıyor?" sorusunu tahayyül etmektir! "Acaba Allah beni seviyor mu?" sorusunu tahayyül ederek zihinde ve kalpte şekillendirmektir! "Allah Kur'an da kimleri seviyor?" sorusunu, tahayyül ederek, tek tek sorgulamaktır! Murâkabe, "Allah, muttakî olanları sever. (9/Tevbe 4)" ayetinde belirtildiği gibi "muttakî kullardan nasıl olunur?" sorusunu, Kur'an ışığında gözlemlemektir! "Allah, Muhsinleri sever. (3/Âl-i İmran 134)" ve kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanları sever. (3/Âl-i İmran, 148)" ayetlerinde belirtildiği gibi "Muhsin kulluk nasıldır?" ve "kulluğunu en güzel şekilde yapmak nasıl bir şeydir?" sorularını, Kur'an ışığında gözlemlemektir! "Allah, sabredenleri sever. (3/Âl-i İmran 146)" ayetinde belirtildiği gibi "sabredenleri özellikleri Kur'an da nasıl belirtilmiştir?" sorusunu, Kur'an ışığında gözlemlemektir! "Allah, tevekkül edenleri sever. (3/Âl-i İmran 159)" ayetinde belirtildiği gibi "tevekkül eden kulların özelliği nasıldır?" sorusunu, Kur'an ışığında gözlemlemektir! "Allah, adil olanları sever. (5/Mâide 42)" ayetinde belirtildiği gibi "adil kulların özelliği nasıldır?" sorusunu Kur'an ışığında gözlemlemektir! "Allah, temizlenenleri sever. (9/Tevbe 108)" aye-

tinde belirtildiği gibi "temizlenenlerin özelliği nasıldır?" sorusunu, Kur'an ışığında gözlemlemektir! Allah, adaletle davrananları sever. (49/Hucurât 9) ayetinde belirtildiği gibi "adaletle davranan kimse-lerin özelliği nasıldır?" sorusunu, Kur'an ışığında gözlemlemektir! "Allah, adaletli olanları elbette sever. (60/Mümtehine 8)" ayetinde belirtildiği gibi "adaletli nasıl olunur?" sorusunu, Kur'an ışığında gözlemlemektir! "Allah, kendi yolunda, kenetlenmiş bir bina gibi saf hâlinde savaşılanları sever. (61/Saff 4)" ayetinde belirtildiği gibi "kenetlenmek ve bina gibi saf halinde savaşmak nasıl bir haldir?" sorusunu, Kur'an ışığında gözlemlemektir!

"Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse bilsin ki Allah öyle bir kavim getirecektir ki Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler; müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı vakarlıdılar; Allah yolunda cihad ederler ve hiç kimsenin kınamasından korkmazlar. İşte bu Allah'ın dilediğine verdiği bir lütfudur. Allah'ın lütfü geniştir; O, her şeyi bilir." ayetinde belirtildiği gibi "Allah'ın sevdiği kavim kimdir?" sorusunu, Kur'an'ın ışığında gözlemlemektir. (5/Mâide 54)" ayetinde belirtildiği gibi "Allah'ın sevdiği kavim kimdir?" sorusunu, Kur'an'ın ışığında gözlemlemektir.

"Allah takva sahiplerini sever. (Ali İmran, 79; Maide, 93)" ayetinde belirtildiği gibi "takva sahipleri kimlerdir?" sorusunu, Kur'an'ın ışığında gözlemlemektir. "Allah sabırlıları sever. (3/Ali İmran, 146)" ayetinde belirtildiği gibi "sabırlılar kimlerdir ve özellikleri nasıldır?" sorularını, Kur'an'ın ışığında gözlemlemektir. "Allah güzel iş yapanı (iyilik ehlini) sever. (2/Bakara, 195)" ayetinde belirtildiği gibi "güzel iş yapan iyilik elhi kimdir ve özellikleri nasıldır?" sorularını, Kur'an'ın ışığında gözlemlemektir. "Allah (kötülükten) sakınanları sever. (3/ Ali İmran, 76)" ayetinde belirtildiği gibi "kötülükten sakınanlar kimlerdir ve özellikleri nasıldır?" sorularını, Kur'an'ın ışığında gözlemlemektir. "Allah çokça temizlenenleri de sever." (2/Bakara 222) ayetinde belirtildiği gibi "çokça temizlenen kimlerdir ve özellikleri nasıldır?" sorularını, Kur'an'ın ışığında gözlemlemektir.

Murâkabe, Allah, çokça tevbe edenleri sever. (2/Bakara 222) ayetinde belirtildiği gibi "çokça tevbe edenler kimlerdir ve özellikleri nasıldır?" sorula-

rını, Kur'an'ın ışığında gözlemlemektir. "Estağfurullah el Azim!" diyerek tövbe edip, bir daha aynı eylemi yapmayarak Allah'ın sevdiği kulları arasına girmektedir!

Kendinden sıyrılarak Kur'an'ın tuttuğu "sevilen kullar aynasında" kendini seyretmektir!

Allah'ın ve Kur'an'ın bakış açısıyla "kendine sen nasıl birisin?" sorusunu sorarak kendi iç ve dış âlemine doğru yolculuk yapmaktır!

Havaturı (içten gelen düşünceleri) gözlemlemektir! Cenâbıhakk'ın sana nasıl murakabe ettiğini düşünerek dışını ve içini ona göre düzenlemektir!

Yaptığımız her eylemi, Allah'ın ölçülerine göre bu doğru mu? Sorusunu sorarak öncesinde her eylemimizi gözlemlemektir!

"İçimizi bir havuz gibi düşünerek bu havuza gözden, kulaktan, dilden ayaktan elden çevreden nasıl fotoğraflar, hangi sesler giriyor?" sorusunu sorarak gözlem yapmaktır!

Allah'ın bizi gözlemediği fıkriyle İçimizi saflaştırmak beden havuzuna akan kirli sulara nasıl engel olurum?" sorusu ışığında cevap bulmaktır!

İçimizde "Firavun mu galip, Musa mı galip?" sorusunu gözlemlemektir! Nefsi tezkiye etmek ve "tıyb" hale (tertemiz) getirmek demektir!

Murâkabe, içimizde Allah'a karşı başkaldırmayı terk ederek, içimizdeki itiraz iletine son vermektir!

Murâkabenin Üçüncü Basamağı

Murâkabe, üçüncü basamağı bağlamında murakabe: "Tevhîd ilmine yönelerek Allah'ın ezeli oluşunu düşünmek, ebed vakitlerinde ezelin işaretlerinin zuhurunu gözlemlemek ve murâkabe bağından kurtulmayı murâkabe etmek" manasınadır.

"Tevhidin, Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, dinin en büyük emri ve bütün asılların aslı ve amelilerin esası olduğuna idrak etmektir! "Akl"a dayalı "Hakikat" ile "Vahy"e dayalı "şeriat" denilen iki tür gerçeği tahayyülde birleştirerek Cenabıhakk'ın "ezeli ve ebedi oluşu düşüncesini gözlemler bağlamından kurtararak gözlemlemektir. "Allâhü Teâlâ'nın varlığını, kudsi sıfatlarını bilerek, zât-ı akdesini tevhit ve tenzih etmektir! Allah'ın, aynı anda, hem tenzihî ve hem de teşbihî vechesi olduğundan, tenzih ile teşbihî tevhid etmektir (birlemek). "Semi' ve Basir olan O'dur" cümlesindeki manayı hem tenzihî ve hem de teşbihî vechesi

anlamaktır! Bütün Varlık âlemindeki yegâne İştici Olan'ın ve yegâne Görücü Olan'ın Cenabıhakk olduğunu anlayarak bunun hem tenzih hem de teşbih olduğunu idrak ederek varlığının bu vasıflarında O'na ortak olmadığını ve olamayacağını gözlemlemektir! Allah'ın, "leyse ke misli-hi şey (<O'na benzer hiçbir şey yoktur)" demekle kendisini tenzih ettiğini ve "ve hüve-s semi'u-l basir (<iştiten ve Gören, ya da iştici olan ve Görücü Olan, O'dur)" demekle de kendisini tenzih ederek tek olarak ilân etmiş olduğunu" idrak etmektir! Zikredilen ayetleri tenzih ile teşbih'i birleştirerek ârif-i billâh (Hakk'ı tam doğru olarak bilen) kişi olarak Allah'ı gözlemlemektir! "Allah'tan başka tanrı yoktur!" (<la ilâhe illallah!) diyerek aynı zamanda; tevhid-i ef'âl, tevhid-i sıfat, tevhid-i zâtını gözlemleyerek; "O'na benzer hiçbir şey yoktur" diyerek "O'na benzer hiçbir şeyin mevcûd olmadığı üzerinde ısrar edilmektedir! Tevhid veya ilahi birlik dendiğinde, Zat'ın birliği (Ahadiyyet mertebesi), isimlerin birliği (Vahidiyyet veya Uluhiyyet mertebesi), fillerin birliğini (Rab veya Rububiyyet mertebesi) belirginleştirerek Cenabıhakk'ı gözlemlemektir! Esmâ ve sıfat tevhidî yaparak; azamet, celal, cemel gibi vasıflara tüm yönlerden en mükemmel biçimde yalnızca Allah'ın sahip olduğuna inanmak, hiçbir şekilde hiçbir varlığın bu vasıflarda O'na ortak olmadığını ve olamayacağını kabul etmektir! Allah ve Rasûlü'nün kabul ettiği bütün sıfatları, isimleri mana ve hükümleri ile Kitab ve sünnette bildirildiği biçimde ve Allah'ın azamet ve celaline uygun olacak şekilde kabul ederek gözlem yapmaktır! Esmâ ve sıfat hususundaki kabulde nefy (olumsuzlama), ta'til (işlevsiz kılma), tahrif (bozup değiştirme) ve teşbihden (benzetmeden) kaçınmak demektir! Rubûbiyyet tevhidî ile yaratma, rızık verme, işleri çekip çevirmede, Allah'ın birlenmesidir. Murâkabe, Ulûhiyyet ya da diğer adıyla ibadet tevhidî ile yaratılmışların tamamının üzerinde ilahlık ve ibadet edilme hakkına sahip olanın yalnızca Yüce Allah olduğunu kabul ve itiraf etmek, ibadetin bütün çeşit ve şekilleri ile Allah azze ve celle'yi birlemek, dini O'na halis kılmaktır! Allah'ın ulûhiyyetinin, bütün mükemmel vasıfları kapsadığı gibi rubûbiyyet ve azamet vasıflarının da hepsini kuşatmakta olduğunu gözlemlemektir!

Allah'ın azamet ve celal vasıflarına sahip olması ve yarattıklarına üstünlük ve fazilet bahşetmesi bakımından ilahlık ve ibadet makamına sahip olan yalnızca Allah azze ve celle olduğunu gözlemlemektir! Mükemmel vasıfların ve rubûbiyetin tek sahibi Allah olduğunu idrak ederek O'ndan başka hiç kimsenin ibadet edilme gibi bir hakkı bulunmadığını idrakle Cenabıhakk'ı gözlemlemektir! "Cenabıhakk'ın ezeli oluşunun anlamının, evveli olmamak demek olduğunu" idrak etmektir! "Allah teâlâ birdir, ortağı yoktur." inancıyla Allah'ı idrak etmektir! Cenabıhakk'ın tek olduğunu, benzeri, zıddı, rakibi olmadığını gözlemlemektir! Cenabıhakk'ı "O, Kadîmdir, öncesi yoktur" düşüncesiyle gözlemlemesidir! Cenabıhakk'ı "O, Ezelîdir, başlangıcı yoktur; O, Ebedîdir, sonu yoktur; O, Dâimdir, kesintisi yoktur; O, Kayyum'dur, yıkılması ve zevali yoktur." Tahayyülü ile gözlemlemektir! Cenabıhakk'ı, O, hep vardı ve hep var olacaktır." idrakiyle gözlemlemektir. Cenabıhakk'ın yüce sıfatlarla vasıflı olduğu idrakiyle O'nu gözlemlemektir! Murakabe halinde iken bile murakabe ettiğin düşüncesinden uzak olarak Cenabıhakk'ı gözlemlemektir! Ben hem Allah'ı murakabe ediyorum hem de kendimi gözetliyorum ancak bunu yaptığın düşüncesinden uzak olarak murakabe halindeyim" diyebilmektir! Cenabıhakk'ın "Ezeli" olan varlığını, "Ebed" vakitlerinde O'nun "hüve'l evvelü vel ahirü" olduğunu idrakle zatını gözlemlemektir! Bize bizden daha yakın olan Mevla'mızın bizi sevdiğini idrakle biz kullarında iştiyak halinde Allah'ın sevgisine ihtiyaç duyduğumuz duygusunu murakabe ile Cenabıhakk ile aramızda bir muhabbet hattı oluşturmaktır!

Yunusça Murâkabe Etmek

Ozantürk, "Gönlüm Orada" şiirinde (Durbilmez, 2021:102), "Yunusça ağlamak, gülmek", "Yunusça hoşgörü," "Yunusça sevgi, merhamet", "Yunusça dostluk", "Yunusça ilgi, muhabbet" gibi başlıklar açarak Yunusça'yı bize tanımlar.

Gönlüm Orada

**Yunusça hoşgörü, Yunusça sevgi
Merhamet nerede gönlüm orada
Yunusça bir dostluk, Yunusça ilgi
Muhabbet nerede gönlüm orada**

**Dostluk kadehiyle sun muhabbeti
Kalplere bengisu birlik şerbeti
Kalpten kalbe köprü gönül sohbeti
Hoş sohbet nerede gönlüm orada**

**Ruhumda rakkase gökçe hülyalar
Gönlümde sevgili renkli ziyalar
Köpüren nehirler, çoşan deryalar
Cesaret nerede gönlüm orada**

**Duygular pırlanta, arzular billûr
Kalpte sevgi ağı bir ilâhî nur
Açan gül bahçesi içimde huzur
Saadet nerede gönlüm orada**

**Sevgi eleğiyle gönlünü ele!
Sevip sevilirsen düşmezsin ele
Ozantürk, sahip çık bu cennet ele!
Bu millet nerede gönlüm orada"**

Yunusça, Türk dilli ile murâkabe etme lisanıdır.
Yunusça, hoşgörü, sevgi, merhamet, dostluk ve muhabbet dilidir.

Yunusça, dostluk kadehiyle sunulan muhabbet dilidir.

Yunusça, kalplere bengüsü birlik şerbetiyle hitap etme dilidir.

Yunusça, kalpten kalbe köprü atmanın, gönül sohbeti yapabilmenin dilidir.

Yunusça, milleti için soldan sağa dönerek murakabe haline girerek güzel hülyalara dalmaktır.

Yunusça, kendini ve milletini pozitif sevgi renkli ışıklarla aydınlatmaktır.

Yunusça, Oğuz Kağan'ın "Kızıl Elma" düsturuyula, ülkeye köpüren nehirler, deryalar, denizler katmaktır.

Yunusça, cesur yüreklere daha takı, daha müren diyerek kıtadan kıtaya çoşmaktır.

Yunusça, kendi varlığını Allah'ın varlığında fani kılarak duygularını, arzularını billur gibi parlatarak kendi yönetimine alabilmektir.

Yunusça, ülkede sevgi ağı kurarak önce kendi insanını yaşatmaktır.

Yunusça, İnsan kalbinde yeşeren sevgi ile beslenen bir ilahî nura gark olmaktadır.

Yunusça, Sevginin açtığı gül bahçelerinde huzur, saadete koşmaktır.

Yunusça, gönüllerde açılan sevgi bahçeleriyle devleti daru'l saadet yapmaktır.

Yunusça, sevgi eleği ile gönlünü elemektir.

Yunusça, önce kendini, milletini ve yurdunu sevmektir.

Yunusça, önce kendi yurdunu cennet bilmek ve sahip çıkmaktır.

Yunusça, gönlü ve özü ile Türk olmaktır. Türk milleti için atan bir yüreğe, gönle sahip olmaktır.

Yunusça, hâl dilidir ve hâl dilinde insan, gönlünden geçirdiklerini kalbinden söyler, sözü kalbinden duyar, anlar ve yine gönlünden geçirerek kalbinden cevaplar.

Hâl dili; kalp gözü, kalp dili ve kalp duyusu arasındaki iletişimidir. Ağız oynamadığı, kulak duymadığı halde gönülden gönle konuşmadır. Hâl dili, gönül dilidir. Muhatbla sözsüz, harfsiz, kelimesiz anlaşabilmenin dilidir.

Hâl dili ile konuşmak demek; hâlden anlamak, anlayışlı olmak demektir. Hâl dili ile murâkabe, zihni bir anlamadan daha yüksek, daha öte, kalbi bir idraktır. Hâl saridir, geçişlidir; kalpten kalbe sırayet eder.

Yunusça, âşığın hâlerinden âşık olup anlamaktır.

Yunusça, hâl dilini, hâl ehlini okuyup anlamaktır.

Yunusça, mistik olanı söze dökmekten ziyade onun havasına girmek, onda içselleşmek ve o hâli yaşayarak temsil etmektir.

Yunusça, Mevlana gibi; harfi, sesi, sözü birbirine vurup parçalamak ve bunlar olmaksızın muhatbla ile konuşmak demektir. Hâl, sestem, sözden kurtulunca derya olur.

Yunusça, gönüllerin yaşayışıdır.

Yunusça, dil kalıplarını aşmak, alışılan hayat, yaşamı silerek ve beş duyunun dışına çıkacak bir duyarlılıkla konuşmaktır.

Yunusça, zaman, boyut kavramlarında kurtulup zaman çizgisini geçmektir.

Yunusça tezatlıkların, düz satıhta birleştiği bir dil alanıdır.

Yunusça olarak ifade ettiğimiz şey; insanın kendi benliğinde, içinde bizim için her şeyi mümkün kılan bir gücün bir i. Bilincin olduğu gerçeğidir.

Yunusça, silsilesiz murâkabelerimiz ile ve şahsi müşahedeler ile eriştiğimiz bir ışıktır. Her şeyi

mümkün kılan bir güce sahip bir ışıktır. İnsan bu ışık sayesinde büyük bir potansiyele sahip olur.

Yunusça, bizim kendi potansiyelimize ulaşma erkimizin dilidir. İnsan bu potansiyel güç sayesinde korkularından, vehimlerinden kurtulur.

Yunusça, korku ve vehimlerden kurulmanın lisanıdır.

Ozantürk'ün ifade ettiği gibi; Yunusça hoşgörünün, sevginin merhametin dostluğun ve muhabbetin dilidir.

Yunusça, insanın kendisine hoşgörülü, sevgi, merhamet, dostluk ve muhabbetle yaklaşmanın dilidir.

Yunusça, bir ışık bir lambanın ışığı gibi bize yol gösteren bir dildir. Kendimize hoşgörü, sevgi, merhamet, dostluk ve muhabbetle yaklaşırsak her şeye bu şekilde yaklaşır ve işte o zaman her şey bize hoşgörü, sevgi, merhamet, dostluk ve muhabbet gösterir.

Yunusça, bizim içimizde yaşadığımız bir cesaret kaynağıdır. Bu kaynak sayesinde kendimizden emin olup korkularımızda, kaygılarımızdan kurtuluruz.

Yunusça, dediğimiz bu hal lisanını müşahede ettiğimizde korkularımız, vehimlerimiz ve kaygılarımız, onları aşabilme yeteneğimize baskın gelemez!

Ozantürk'ün ifade ettiği Yunus dili bizim yolumuzu aydınlatan bir ışık olmalı bu ışığı bırakmamalıyız. Unutmayın gece lambayı yanınıza almayı unutursanız eğer, karanlıkta tökezler, çukura düşersiniz ve o doğal korkusuzluk ve cesaret mertebesine nefsi mutmaine ulaşamazsınız.

Yunusça, korkusuz doğamıza ulaşabilmenin dili ve metodudur; doğal korkusuzluğa ulaşmanın dilidir Yunus.

Ozantürk:

“Dostluk kadehiyle sun muhabbeti

Kalplere bengisu birlik şerbeti

Kalpten kalbe köprü gönül sohbeti

Hoş sohbet nerede gönlüm orada” siz ulaştığınız makama ne ad koyarsanız koyun,-Tanrı, Gerçek Benlik, Krişna, Atman, Yüksek Güç, Buda Doğası- (Guy Finley, 2008: 22) nihayetinde o bir dildir ve bu dil ile yaşanan bir hal eylemidir. Yunusça bizim ilahî olanla irtibatımızı sağlayan şey, içimizde uyuyan bir gücümüzdür. Bizim doğruyu

yanlıştan ayıran yeteneğimizdir, vicdanımızdır. Muhabbeti dostluk kadehiyle sunduğumuz, birlik şerbetiyle desteklediğimiz, kalpten kalbe kurduğumuz bir köprüdür. Durgun iç sesimiz, lisanımız, dilimizdir. Bireysel bilincimizdir.

Bu iç ses içimizi aydınlattıkça, bütün yaşamımız boyunca aradığımız ve uğruna savaştığımız şeylerin ta kendisi oluruz; merhamet, şefkat, bilge, sevgi oluruz, kalpten kalbe kurulan bir köprü birliğimiz perçinler.

Yunusça, bizim için bir yaşam tarzıdır; biz yaşam tarzına sahip oldukça yalnızca doğru, aydınlık ve ebedi olanı görmeyiz, tek ve Gerçek Benlik'imizde aynı olmanın o güzel niteliklerini de fark etmeye başlarız (Guy Finley, 2008: 22).

Yunusça, korkulardan kurtulup, cesarete ulaşmanın dilidir; bu nedenle Ozantürk:

“Ruhumda rakkase gökçe hülyalar

Gönlümde sevgili renkli ziyalar

Köpüren nehirler, çoşan deryalar

Cesaret nerede gönlüm orada” diyerek Yunusça dediğimiz dili izah eder:

Ona göre Yunusça kendimiz için değil önce başkaları için, diğer insanlar için dilekte bulunmanın dilidir.

Aslında biz, diğer insanlar için ne dilersek kendimiz için de aynısını dilemiş oluruz. Şimdi bir an için, bir ninenizden size miras kalan antika bir miras kutunuz olduğu düşünün, içindeki mücevherler taklit ziynet eşyasından oluşuyor, sizde bu yüzden onu kendi taklit ziynet eşya koleksiyonunuzun yanına koyuyorsunuz ve ona gerçek anlamda gereken değeri vermiyorsunuz ve size miras kalan kutu hep aynı yerde duruyor. Ancak başka bir gerçek daha var... Kutunun gizli bir bölmesinde paha biçilmez değerinde bir elmas yüzük var. Ancak nereye bakacağınız bilerseniz sahip olabileceğiniz bir yüzük (Guy Finley, 2008: 31).

Yunusça, bizim beden dediğimiz antika mücevher kutumuzun içindeki paha biçilmez elmasa ulaşabilme farkındalığına sahip olmanın lisanıdır. Bunun için ruhunuzdaki rakkaseye ve gökçe hülyalara, gönlünüzdeki sevgili renkli ziyalara, köpüren nehirlerle, çoşan deryalara ulaşarak korkularınızda emin olup cesarete ulaşmanız gerek. Bizi de bu cesarete ulaştıracak birlik köprülerinin kalplerde ku-

rulması gerek. Yunusça kalpten kalbe köprü kurup gönüllerde birlik kurmanın lisanıdır.

Ozantürk:

“Duygular pırlanta, arzular billûr

Kalpse sevgi ağı bir ilâhî nur

Açan gül bahçesi içimde huzur

Saadet nerede gönlüm orada” ifadeleriyle Yunusça dediğimiz dilin pırlanta duygular, billur arzularla kalplerimizde sevgi ağıyla şekillenen bir ilahi nur olduğunu vurgular.

Yunusça, bedenimizdeki asıl olan “paha biçilmez elmas” imgesi, her birimizin içinde gizli ancak istenirse fark edilebilen, eşsiz bir güç olduğu gerçeğine ulaşmanın dilidir. Aslında bu imge, kendisini bulacak olanı bekleyen “akıl elması”dır. Bu elmas, istediğimiz şeye ulaşabilmenin gücü ve kaynağıdır. Ancak bu gücü farkındalıkla, silsilesiz murâkabe, sevgi ile muhabbetle gönülden gönle kuracağımız köprülerle ulaşacağımız ilahi ışıkla, nurla elde edebiliriz. O halde Yunusça bizim farkındalıkla elde edebileceğimiz bir lisan ile keşfedilmemiş hediyeye ulaşabilme yeteneğine sahip olmanın dilidir.

Yunusça, kalplerde açan huzur ve saadet bahçesinde kullanılan bir dildir. Gerçek yaşam enerjisine ulaşmanın dilidir. Ebedi varlığa ulaşmanın dildir. Dünyanın niteliklerini taşıyan birliğe ulaşmanın dilidir.

Yunusça, akıl elmasımızı iyilik, sevgi, muhabbet için kullanmanın dilidir. Bu akıl iyilik içinde kullanılabilir kötülük içinde işte Yunusça, gözetimsiz akıldan gözetimli akla sahip olmanın dilidir. Zararlı düşüncelerin kancasından kurtulmanın dildir.

Yunusça, bizim için gerekli olan düşünce frekansını dalgalandırmanın dildir. Bizim için zararlı olan düşünce dalgalarını durdurmanın dilidir. Bizim için yararlı olan düşüncelere hayat vermenin dilidir.

Yolda yürürken amirinize karşılaştınız ve amiriniz size anlamız bir bakış attı ve konuşma gereği duymadan sadece selam vererek yanınızdan geçti. Siz amirinizin sizi eleştirdiğini ya da artık sizden hoşlanmadığı yönünde bir takım korkular üretmeye başladınız ve hayal gücünüz bunu büyüten senaryolar üretmeye başladı. Kendi hayal gücünüzün yarattığı olumsuz bir senaryoyu zihninizde oynamaya başladınız... Günün geri kalan bölümü sizin

için büyük bir işkence oldu. Eve döndüğünüzde de ailenize patladınız. Bu dram sizin iç dünyanızda oynandı... senaryo, sahne, rol paylaşımı ve başlıca karakterler korkularınızın kaynağı oldu... Yunusça, bu size acı veren dram hikâyelerini mutlu ve cesaret dolu senaryolara dönüştürmenin dildir.

Yunusça, bir olumsuz durumu tersine çevirmenin, olumsuzu doğruya çevirmenin dildir. Yunusça, kendinizi eylemlerinizi ve düşüncelerinizi şaşkın bir kurbanı değil cesur bir kahramanı yapmanın dildir.

Bunun için Ozantürk'ün şu ifadelerine kulak verelim:

“Sevgi eleğiyle gönlünü ele!

Sevip sevilirsen düşmezsin ele

Ozantürk, sahip çık bu cennet ele!

Bu millet nerede gönlüm orada”

Yunusça, gönlünüzü sevgi eleği ile elemenin dilidir. Yunusça, sevip sevilmenin dilidir. Yunusça sevilip mutluluğa ulaşmanın dilidir.

Yunusça, değerlerine sahip çıkmanın dilidir, güzel olana sahip çımanın, çirkin olanı terk etmenin dilidir.

Yunusça, kendimize nasıl davranmamız gerektiğini öğrenmenin dilidir. Unutmayalım, insanlar, bizi kendimize nasıl davranırken bulurlarsa bize öyle davranır ve yani, onları bir tür ıstırap ve nefret ile karşılırsak onlar da bize öyle davranır. Yunusça gönüllerimiz sevgi eleği ile eleyip sevgi dilini kullanmanın dildir.

Yunusça, olumsuz bir durumu reddedip, onu devamını engellemenin ve onu olumluya çevirmenin dilidir.

Yunusça, bizi karanlık duyguların ele geçirmesine engel olmanın dilidir.

Kaynaklar

Bayram Durbilmez, (2021) Ç/ağalayn S/özler Öze Dönüş 1. Baskı, Ankara.

Bayram Durbilmez, (2021), Süürmeli Yâr, Ankara.

Mevlüt Erten, (2014), “Kur'an'da Murâkabe ve Münafıklar”, Turkish Studies, Ankara.

Mevlüt Erten, (2014), “Kur'an'da İnsan Yetiştirme Düzeni Olarak Murâkabe”, C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sivas.

Izutsu, Toshihiko, (1984), Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar, (Çev.: Selahattin Ayaz), Pınar Yayınları, İstanbul.

Osho, (2010), Sufizm Üzerine Konuşmalar, Sır, İstanbul.

Guy Finley, (2008), Korkusuzca Yaşayabilmek, (Çeviren: Bülent Toksöz)Destek Yayınları, İstanbul.

SEVGİ GAZELİ

Bir sevgi ki öbür sevgilere bedel olsun

O sevgilerin hepsinden daha güzel olsun.

Gözler kamaştıran bir noktadır aşk noktası

Sevgimiz bu nokta etrafında pergel olsun.

Gözyaşındaki sudan halkalar bozulmadan

Bulanık yaşlar birike birike sel olsun.

Aşk bağına öyle sessiz adımlarla gir ki

Ne bir dedikodu, ne de ceng ü cedel olsun.

Yüreğin çırpınışında ünsiyet bağı var

İsterse binlerce duvar aşka engel olsun.

Bir sabah kapını açan dostun seni alıp

Aşkın nûrlu buluduna uçuran yel olsun.

Bütün sevgiler Sen'in sevgin içinde erir

Gam değil, Sen'in aşkının yolu ecel olsun.

Önder ÇAĞIRAN

GARİP

Bir garipti öylesine,

Ses vermediler sesine.

Çekti gamı sinesine.

Geçti ömrü gülemedi

Yaşadı mı bilemedi

Hep uzaklarda kaldılar,

Hayallerini çaldılar.

Sevdalarını aldılar.

Geçti ömrü gülemedi

Yaşadı mı bilemedi

Yaş dolardı gözlerine

Vurunurdu dizlerine.

Düğüm attı sözlerine.

Geçti ömrü gülemedi

Yaşadı mı bilemedi

Eller konuştu o sustu.

Herkes nefretini kustu.

Duyuları hep mahpustu.

Geçti ömrü gülemedi

Yaşadı mı bilemedi

Ne yaşadı, ne gün gördü.

Herkes onu sömürürdü.

Tek yaşadı, yalnız öldü.

Geçti ömrü gülemedi

Yaşadı mı bilemedi

Yusuf DOĞDU

BİZİM OLAN COĞRAFYA!

Bedrettin KELEŞTİMUR

Bizim olan, ismine ‘gönül’ dediğimiz coğrafyamız;

Günümüzde, ‘yâd ellerde...’

Bin yılı aşan bir tarihimiz var!

Onu bile sağlıklı bir şekilde ‘okumuyoruz...’

Okumadığımız gibi, ‘tefekür...’ edemiyoruz!

İlk Müslüman Türk Devleti, Karahanlılar...

“Satuk Buğra Han Destanı...”

“Kutadgu Bilig” (Mutluluk Bilgisi)

“Divan-ı Lügat-it Türk” (Büyük Türk Sözlüğü)

“Kaşgar” ya da “Ordu Kend” şimdi nerededir?

Biz oraya, “Urumçi” veya “Doğu Türkistan” deriz;

Çinliler o ismi de değiştirmişler; “Sincan” diyorlar!

***

Maveraünnehir! Medeniyetimin ‘gökçe çadırıdır’ sanki!

Semerkand ve Buhara kültürümüzün abide isimleri...

Gönül dilimiz orada çağıladı!

Orada, ‘**Bilge Şahsiyetler**’ ilimde ve hikmette deryalaştılar!

Bu topraklar; **İbn-i Sinaları, Uluğbeyleri yetiştirdiler...**

Fuzuli, “**Erdemliler Şehrini**” burada kaleme aldılar...

Buhara, “**Hadis Şehri**” olarak anılır oldu...

“**Yesevilik...**” gönül fütuhatını burada başlattılar...

Bir büyük ‘**kutlu fetih yolculuğu**’ işaretini bu mübarek topraklardan alacaktı...

Dikkat buyurunuz, ‘asırlara...’ mutluluk veren hayatımızı;

“Sinan Üslubu, Fuzuli inancı, Yunus derinliği, Yavuz şecaati;

Nedim zarafeti ve Mevlana muhabbeti...”

Ölçüleri içerisinde tanzim edeceğiz...

“**Bozkırlara can veren bir aşk nehriydi...**”

“**Sevgi ve muhabbet, illete hekim oluyordu...**”

13. Asır Anadolu’nun “Aydınlanma Çağıdır...”

Taptuk Emrelerin, Yunusların, Hac-ı Bektaşî Velilerin;

Ahi Evranların, Mevlanaların;

İnsanı ve toprağı yoğurduğu ‘ışık çağıdır...’

***

O çağı en güzel bir şekilde yorumlayan Yahya Kemal;

“**Aba var, post var, meydanda er yok;**

Horasan erlerinden bir haber yok

Uzun yollarda durdum hiç eser yok

Diyar-ı Rum’a gelmiş evliyadan!”

Prof. Dr. Fuat Köprülü, “ilk mutasavvıfları” kaleme alacaktı!

Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan’ın, “Kolonizatör Türk Dervişleri”

Ve Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun; “Vatanlaşan Coğrafyanın Romanı!”

Bin yıllık tarihi sadece okumak değil; “onu tefekür etmek!”

O perspektifte, ‘gönül coğrafyama...’ bakabilmek!

***

Ateş çemberi içerisinde olan Filistin hakkında ne biliyoruz?

“**1516’da Filistin tam 400 yıl, Osmanlı İmparatorluğunun bir eyaleti oldu!**

1917’de İngilizler Türkleri buradan çıkardıklarında;

Filistin’de, 535 bin Müslüman, 85 bin Musevi, 70 bin Hıristiyan yaşıyordu.

Filistinlilerin asıl felaketi, 1. Dünya Savaşı’nın galip devletleri;

Bölgenin coğrafyasını “masada” çizmeye kalkmalarıyla başladı!”

O tarihi yıkım sadece Filistin’de değil;

“**Gönül Coğrafyamın dört bir yanının ateşe verilmesiyle**” derinleşti!

“**1820-1920 tarihleri arasında**” 5 milyon Türk katledildi!

Ve o tarihi katliamlar, “asimile” politikalarıyla günümüzde de devam ediyor!

Prof. Dr. Sadık Kemal; “Yazarlar, atalardan aldıkları fikir eserleri,

Edebiyat eserleri yapıyorlar; onlar, yazarlar, ataların sözcüsüdür”

Cengiz Aytmatov ise, “**Ey Türkoğlu! Sen özüne yabancılaştırma,**

**Toprağına yabancılaşma, atana yabancılaşma!
Kısaca, Türk ol! Toprağıyla bütünleş, tarihinle bütünleş!**

Bizlerde diyoruz ki, **“Kahramanlarınızı seviniz;
Birer gül gibi koruyunuz onları! Milletler,
kahramanlarıyla yaşarlar...**

Onları sakın ha, öldürmeyiniz!”

Fethi Gemuhluoğlu asra şöyle seslenir;

“Bir tohum gerek, diyoruz... İnsanın içine düşmeli. Orada yeşermeli.

Orada göğermeli. Orada başak tutmalı. Harmanı, hasadı insanın içinde olmalı.

**İnsanın içinde savrulup, içinde ambarlanmalı.
İnsan ona değirmen kesilmeli. Bu değirmen bizde çağıldamalı.**

Bu tohum bir nazardan gelmeli. Mübarek ve muazzez bir kişiden.

Er bir kişiden. Bu merhaba bir dosttan gelmeli.

Mübarek bir dosttan. Dost bir kişiden... Bu merhaba sıcak olmalı, sımsıcak.

**Doğru olmalı eğriye, gelişigüzele karşı. Alabil-
diğine geniş olmalı, uçsuz bucaksız;**

Kahredici ve bunaltıcı dâr'a karşı. Bu merhaba bir tohum olmalı.

**Vefasızlıklara, avarelilere, günübirlıklere, iğ-
retilere, ihtiraslara karşı.**

**Bu merhaba yeşermeli, göğermeli, ihmellere,
ilgisizliklere, yalnızlıklara karşı...**

**Başak tutmalı; hiçliklere, kayıplara, karanlık-
lara karşı.”**

Bu coğrafyada, “gönül dilimiz” var!

O dil, o kadar mübarek bir bağ ki;

Bugün arasında belki dağlar olabilir!

O dağlara, **“eğil dağlar”** diyebileceğimiz yürekli çağrıya zaman inşallah yakındır!

İnşallah, 21 yy bu millet için bir ‘milat’ olacaktır!

İnancım öyle diyor efendim.

***

Bu Vatan Bizim!

Tek milletiz biz, ‘zillete’ karşıyız

‘yedi yüz seksen bin km²de...’

Kutlu seferlere, ‘arş der...’ yürürüz

“yüce dileğe doğru!” hey, yürürüz

Yürüyüşümüzde, ‘ayrılıklar’ yok!

“Bir...” diyor, bizlere Hazreti Kur’an;

“ikiliklere...” meydanımız yok!

Sevgi yüreğinde, ‘nefret...’ arama

Öfkeyle, nefretle, ‘yarışımız...’ yok

Kötü çıgırlara, ‘fırsat...’ arama;

Fesatla, fitneyle, ‘barışımız...’ yok!

Şiir dili farklıdır,

Şiir, ‘ilhamdır...’

Şiir, ‘nutku ilahidir...’

Şiir, hikmetli sözlerdir...’

Şiir, ‘iç dünyamızın...’ yansımalarıdır.

Şiir sözün, ‘özlü anlatımıdır...’

Bizim Yunus, İlmi tarif ederler;

“İlim, ilim bilmektir

İlim, kendin bilmektir

Sen kendin bilmezsin

Ya nice okumaktır!”

Biz, ‘tek bir milletiz...’ tek bit yürek olduk

Birliğimiz hak; Hakk ’da çare bulduk!

Yüreklere tek bir nefes, ‘tek bir çağrı;

Gönüller, “Allahûekberle...” dolduk

Dinimiz, “vatan sevgisi imandandır!”

Sevgisi olmayan gönül, ‘zindandır...’

Ülkemi zindana çevirenler, hey!

İslam’dan gayri, faklı boyadandır!

Düşün, Malazgirt’ten Kocatepe’ye...

Bin yıl, şehadetle kıyamda dağlar!

Anadolu, asude bir gül bahçesi;

Hoyrat bakan kahpe yüzlere ağlar!

“Bu vatan bizim!” şehadetimizdir

“Vatan yolunda sefer!” âdetimizdir

“Her kutlu nöbet!” ibadetimizdir

Vatana, ‘kem gözle bakan’ ateşte!

İnancımız, ‘fitneyi uyandırmayın’

“Fitne küfürden eşettir...” sözünde,

Titreler bütün vücudum bir bilseniz;

İkilikle, ‘gönülleri kırmayın’

Suyunda, havasında hürriyeti,

Koklar, o koku; ‘hamiyetli koku’

Milli şuur, ‘izzet ve ikbalimdir’

Akıldan öte yol tutan, ‘zalimdir’

On dokuzuncu yüzyıl ve yirminci. yüzyıl, dünya sisteminde köklü değişimlerin olduğu ve sarsıntıların yaşandığı dönemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dünya sistemindeki köklü değişimler ve yenilenmeler daha çok siyasî, sosyal ve kültürel alanda, fikir ve düşünce yapısında kendini göstermiştir. XIX. yüzyılın sonu XX. yüzyılın başında Türk toplumu, Batılılaşma adına atılan büyük yenilik adımların, ideolojilerin, savaşların ve siyasî yapı değişikliklerinin çarpıcı bir şekilde hız kazandığı bir zaman dilimine girmiştir. Bu süreçte Mehmed Âkif Ersoy mücadeleci bir ruhla meydanlarda yerini almıştır.

1873 yılında İstanbul'da doğan, muhafazakar bir aile ortamında yetişen Mehmet Akif Ersoy, İstiklal Marşımızın şairi olmakla birlikte, fikir dünyamızın da müstesnâ bir şahsiyetidir. Mehmet Akif, her yönüyle bize ışık tutan; İstiklâl, din, vatan ve bayrak mefhumlarını daima asrın idrâkine sunan, mânevî potansiyeli yüksek bir şairimizdir. Fikir adamlığı, sosyal ve siyasi olaylara bakış tarzı, vatan ve millet sevgisindeki coşkunculuk, edebiyat ve sanat üzerindeki derin düşünceleri ile Türk Edebiyatının önde gelen şahsiyetlerinden biri olmuştur.

Türk milletinin millî şairi, İstiklâl Marşı'nın ve Safahat eserinin yazarı, yakın tarihin yerli ve gerçekçi fikir adamı Mehmet Akif Ersoy, birçok yazar ve düşünür tarafından "örnek bir şahsiyet" olarak görülmüştür. Türk milletinin duygu ve düşünceleri, savaş sonrası yaşanan ruh hâli ve toplumun gelecek tasavvuru Mehmet Akif'in kalemiyle dile gelmiştir. Akif, Türk edebiyatı çerçevesinde edebî kişiliğiyle beraber fikir adamlığıyla da öne çıkan bir fikir adamıdır. Bu yönüyle Mehmet Akif, "mütefekkir şair" olarak nitelendirilmektedir. Akif'in İslâm anlayışı onun karakterini, kişiliğini, edebî kimliğini şekillendirmektedir. Kendi döneminde Mehmet Akif kadar din duygusunu, İslâm düşüncesi altında besleyen ve çoğaltan kişi sayısı yok denecek kadar azdır. Bu bağlamda Akif'in manzum ve mensur eserlerinin çoğu kısmında İslâm idealini anlattığı ve İttihad-ı İslâm anlayışını yansıttığı görülmektedir (Türk, 2018:7).

Mehmet Akif, yalnız edebî ve nazarî mânâda duy-

gulu bir şâir değildir, aynı zamanda amelî sâhada şiirlerindeki bütün fikir ve duyguları bizâtihî hayat sahnesinde yaşayan, fikriyatı, heyecanla birlikte sanat tablosuna nakşeden ender bir milli şâirdir (Yaprak, 1994,41)

Mehmet Akif Ersoy'un şiirin oluşumu üzerine yazdıklarına göz atarsak, onun şiir anlayışı hakkında yeterli ipucunu elde edeceğimizi sanıyorum: "Şiirin ilhamı azdır. Şiir çalışmakla, uğraşmakla olur. Yüz ter dökerek bir beyit meydana gelir. Ben şiir yazmadan önce çok düşünürüm, tam bir mühendis gibi, mimar gibi. Nasıl mimar evvelâ düşünür: Şurda mutfak, şurda salon, şuraya banyo... Ben de tıpkı öyleyim..." "Benim şiirlerimde öyle yüksek hayaller bulunmaz" diyen ve süsleyicilikten hoşlanmadığını belirten Akif, hayal üzerine yazdığı yazıda bile hakikat, hayat ve müşahededen söz eder, bunları her edebî eserin asıl şartlarından gördüğünü açıklar. Böylece realite duygusunun kimsede görülmeyecek derecede baskın olduğu şiir dünyasının hareket noktasını ortaya koyar. Evet, görüldüğü gibi, Mehmet Akif'in şiirindeki realite duygusu o kadar güçlü ki, bunun gücüne çağdaşı olan hiç bir şairde rastlamak mümkün değildir. O yüzden de aydınlarımızın çoğu bazı entelektüel kaçışlara yöneldiği bir dönemde Akif ateşe doğru yürümüş, bu yürüyüş ona Türk insanının çağdaş destanını yazma imkânı vermiştir (Miyasoğlu, 2014: 9).

Yukarıdaki görüşleri, onun, şiiri ilhamla kuran ve şiirdeki ruh ânının etkisinden kurtulamayan şairlerden farkını ortaya koyarken; Akif'i şiirin "söylenen" değil, "yapılan" bir sanat olduğunu savunan günümüz şairlerine de yaklaştırmaktır ((Miyasoğlu, 2014: 9).

Mehmet Akif, şiir târihimizde en güçlü mesajların sâhibi olan şairlerin başında gelir. Aslında şiir ve mesaj, birbirinden çok uzak iki kutup gibi görünmüştür. Mesaj bir fikirdir, kanaattir; öğretici karakteri hâkimdir; bu sebeplerle didaktik olmaya mahkum gibidir. Şiir ise mantığımızın dışında, farklı bir dünyâdan sesler getirir. Bu bakımdan şiirle mesajın bir araya başarıyla gelmiş örnekleri çok nadirdir. İşte Akif, bu başarıya ulaşmış nadir

şairlerden biridir.

Mehmet Âkif, neyi nasıl ve niçin yapacağını bilir; hareket noktası olarak belirlediği realitenin acımasız tezâhürlerinden yola çıkarak edebî olanı en tehlikeli yollardan yakalamaya çalışır. Taklit edilemezliği, bazı yönleriyle kolay anlaşılabilirliği da buradan gelmektedir. Sanat, çoğu kere bir riski göze alarak ortaya çıkmaktadır. Her büyük sanat eserinde böyle bir risk vardır: Edebî olamamak, ahlâkî olamamak, güzel görünememek, yasak sayılabilmek... Bazıları bu baskının altında ezilir ve ortaya çıkamaz yahut zamanla unutulur gider. Âkif'in göze aldığı tehlike, bugün de bazı çevrelerde ona gösterilen umursamazlığın tek gerekçesidir. Esere giren unsurların kendi gerçeklerine çok sâdık kalmaları yahut öyle görünmeleri, sanat eserinde uğradığı değişime direnen hayat manzaraları ve gerçekliğin tercihi...

Akif'e, göre edebiyatın topluma hizmet etmesi ve toplumda bir boşluğu doldurması gerekmektedir. Bu nedenle "sanat, sanat içindir" anlayışı O'na göre yanlış bir anlayıştır. Sanat ancak toplum için olursa bir değer kazanır; yoksa topluma bir "fayda" sağlamayan sanat sanat sayılmaz. Akif'in bu düşüncelerinden hareketle "sanat, toplum içindir" düşüncesine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu hususta Sebülür-Reşad'da yayımlanmış olduğu "Edebiyat" başlıklı makalesinde şunları söylemiştir: "Şiir için, edebiyat için "süs", "çerez" diyenler var. Karnı tok, sırtı pek milletlere göre bu söz belki doğrudur. Lâkin bizim gibi aç, çıplak milletlere süsten, çerezden evvel giyecek, yiyecek lâzım. Onun için ne kadar süslü, ne kadar tatlı olursa olsun, libas hizmetini, gıda vazifesini görmeyen edebiyat bize hiçbir şey söylemez. Hele "sanat sanat içindir. Sanatta gâye yine sanattır. Edebiyatta edebiyattan başka bir gaye aramak sanatı takyîd etmektir" gibi yüksek nazariyeler bizim idrakimizin pek fevkindedir. Zaten bu türlü nazariyeler, ahlaksızlığa felsefe şekli veren; edebiyat namına milletin namuna, hayatına, mevcudiyetine yürüyen bir takım hazelenin eser diye ortaya koydukları bahanelere revaç verilmek için ileri sürülüyor." (Yıldıztaş, Ahmet, 2018.)

Mehmet Akif Ersoy, sanatın topluma faydalı olması gerektiği üzerinde durmuş, sanatta güzelliğe

değil, taşıdığı fikre önem vermiş ve şiirlerinde her şeyi açık açık belirtmekten sakınmamıştır. O, Ahmed Haşim gibi müphem duygulara kapılmamış, soyut kavramları bile cisimleştirmekten kaçınmamıştır. Şiirlerini yazarken de plânı hep gözönünde bulundurmuş, çevresini önce gözlemiş, incelemiş, not etmiş ve daha sonra şiirlerini yazmıştır (Kabaklı, 1989: 126).

Toplumcu bir sanat anlayışına bağlıdır. Sanatta güzellikten çok düşünceye, ülküye önem verir. Safahatın her yanı, kudretli nazım diliyle belirli görüşler savunmaktadır. Safahat esas itibarıyla manzum fikirleri ile nazma çekilmiş dinî-millî dâvâlar kitabıdır (Kabaklı, 1989: 126).

Mehmet Akif, edebiyatta sadeliğe önem vermiştir. Sadelik onun yaşantısında ve eserlerinde de kendini göstermiştir. Mehmet Akif edebiyatı boğmanın yanlış olduğunu hep savunmuş, bu görüşlerini de şu şekilde dile getirmiştir: "Sade yazmak bizim için asıldır. Ne zaman bu asıldan ayrı düşmüşsek, mutlaka muztar kalmışızdır. Yalnız sadelikte 'cennet'i beğenmeyip 'uçmak', 'cehennem'i bırakıp 'tamu' diyecek kadar ileri gidecek değiliz." (Ersoy'un Makaleleri, 1990: 144.)

Akif için edebiyat ile edep, ahlak arasında sıkı bir bağ vardır. Bu görüşlerini "Edebiyat" başlıklı makalesinde de dile getirmiştir. Bu makalesinde Sebülür-Reşad dergisinde yayınlanacak eserlerinde bu prensibe uyararak eserler yazdığını ifade etmiştir. "Bir şair olarak Akif'in nazım şekilleri konusunda herhangi bir hassasiyeti yoktur. Genellikle klasik olmayan nazım şekillerini kullanmıştır. Mesnevî dizilişi ve kıt'alar Safahat'ta en çok kullanılan nazım şekilleridir. Akif'in şiirleri manzum kafiye, diyaloga bağlı şiir yönünden Türk şiirinin, Servet-i Fünûn ile aldığı şeklin gelişerek devamı mahiyetindedir. Akif, herhangi bir şekle bağlı kalmamıştır. Manzum hikâye şeklinde kaleme alınan şiirleri bunu en güzel şekilde gösterir. Akif'in şiirlerine baktığımızda ilk dönemdeki şiirleri ile son dönemdeki şiirleri arasında mahiyet ve şekil itibarıyla, çok fark yoktur. Bu durum Akif'in sanatını anlama adına önemli bir göstergedir. Akif şiirlerini aruz vezni ile yazmıştır. Akif'in şiirleri, şekil yönüyle Tefvik Fikret ve Ali Ekrem'in şiirleriyle benzer özelliklere sahiptir. O, aruzu şiirlerinde en iyi şekilde kulla-

nan şairlerdendir. Onun vezne ve kafiyeye çok fazla olmasa da önem verdiğini söyleyebiliriz. Şiirlerinde kıt'a, mesnevî-düz kafiyeye nazım şeklini kullandığını söylemek mümkündür. Muhteva yönünden şiirlerinde dinî ve içtimai özellik arz eden temalara yer vermiştir. Onun şiirlerinin büyük bir kısmı dinî içerikli şiirlerdir. O eserlerinin tamamında yaşadığı topluma ayna tutmuştur. Bir yandan toplumun aksayan yönlerini ortaya koyarken; diğer taraftan da bu hususta topluma yol göstermiştir. Makalelerinde olsun şiirlerinde olsun, o heyecan ve aksiyona önemli ölçüde yer vermiştir. (Yıldıztaş, 2018: 4).

Mehmet Akif'in şiirlerinin konusu genel olarak toplum ve toplumu ilgilendiren meselelerdir. Kâzım Yetiş'e göre Türk edebiyatında Akif kadar şiirleri ile cemiyete ayna tutabilmiş bir şair yoktur. Bunda O'nun yaşadığı dönemdeki siyasi olayların etkisi büyüktür. Mehmet Akif, yazılan şiirlerin edebi olduğu kadar gerçeği de yansıtması gerektiğini savunur. Bu bakımdan Akif'e realist bir şairdir de diyebiliriz. Akif'in Safahat'ında anlatılan manzum hikâyelerinin büyük bir kısmı kendi hayatından aldığı ve gözlemlendiği olaylardır. Mehmet Akif, gördüğünü yazan bir şairdir. Akif, Safahat'ta bunu şu satırlarla dile getirir:

"Hayır, hayal ile yoktur benim alışverişim,
İnan ki: her ne demişsem görüp de söylemişim." (Yıldıztaş, 2018: 5).

Akif şiirde biçime önem vermiştir. İç ahenk, daha çok lirik şiirlerinde görülür. Yapmacığa düşmemek için fazla mecazdan sakınır. Halk dilinin zenginliğinden çıkma töre mecazlarını çok kullanır. Şiirlerindeki başlıca temalar: Yoksullara acımak, vatansevgisi, millî aşk, kötülük karşısında isyan, dinî vecd, umut, iyimserlik gibi toplulukla ilgili olanlardır. Şahsî acı ve sevinçlerini Safahat'a koymamıştır. (Kabaklı, 1989: 126.)

Mehmet Akif'e göre bir edebî eserde bulunması gerekli prensipler şunlardır:

1. Edebî eser sosyal bir fayda sağlamalıdır. Edebî eser, topluma aksak yönlerini göstermeli, onu uyarmalıdır. Toplumun ahlaki yönden yükseltmelidir. Edebiyat ile onun kökü edep arasında sıkı bir bağ vardır. Edepsizliğin başladığı yerde edebiyat biter. Edebî eser, topluma fayda sağlamasa da hiç olmazsa zarar vermemelidir.

2. Edebî eser mahallî, millî olmalıdır. Edebî eser mensubu olduğu milletin hayatını anlatmalıdır. Batı edebiyatının yöntem ve tekniklerinden yararlanmalı ama içeriği mahallî, millî olmalıdır. Edebî eser işlenmemiş, kaba olabilir fakat mutlaka yerli malı olmalıdır. Edebî eser millî ve soylu olmalıdır. O, kendisini doğuran toprağın, vatanın değerlerini taşımalıdır. Aslını korumalı; melez olmamalıdır. Bir sözle kendine özgü üslubunu korumalıdır.

3. Edebî eser gerçekleri yansıtmalıdır. Şair ve yazar gördüğünü yazmalıdır. Edebî eserdeki tasvir gerçeğe ve tabiata uygun olmalıdır (Yıldıztaş, 2018:5.).

Mehmed Âkif realist bir bakış açısıyla ve gerçeklik endişesiyle şiirlerini neşretmiştir. "Hayır, hayâl ile yoktur benim alışverişim / İnan ki: Her ne demişsem görüp de söylemişim" diyen Âkif, şahit olduklarını mısralarında terennüm etmesi bakımından Türk edebiyatının önde gelen şairleri arasında yer almaktadır. (Türk, 2018: 22.).

Edebî şahsiyetinin yanı sıra fikir adamlığı yönüyle de ön plana çıkan Mehmet Âkif, "yüksek zekâsı, engin basireti ve tahkiki imanı ile kördüğüm olmuş birçok meseleyi aydınlığa kavuşturan bir fikir adamıdır." Bu görüş ve fikir dünyasından dolayı birçok yazar ve düşünce adamı tarafından "mütefekkir" olarak nitelendirilmektedir. (Türk, 2018: 23). Mehmet Akif gerçekçi edebiyatın peşinde olarak idealist bir tavır da sergilemiştir. Durum tespitleriyle, önerileriyle, toplumu inşa edecek reçeteleriyle kendini bu millete adamıştır. O hep ayet ve hadislerin makbul saydığı şiirin peşinde olmuştur. Bunu görevi olarak bilmiş ve edebiyattan ahlaki sosyal fayda beklemiştir.

Âkif için aslolan hakikati söylemektir. Bu, sözü süsleyerek söylemekten çok daha önemli ve öncelikli bir meseledir. Kimi poetik metinlerinde şiir ve hayal ilişkisi, kelime tercihleri, hakikati hayalin rengine boyamadan tasvir etme, topluma yönelik gözlemleri şiire taşıma gibi yazma serüveniyle ilgili bilgiler verir. Mehmet Âkif, şiiri ilhamın kanatlarına yüklemeyi. Şiirin çalışmakla, uğraşmakla yazılacağını söyler. Ona göre şair, odaya çekilip düşüncecek, uğraşacak ve ter dökerek bir beyit meydana getirecektir. (Şimşek, 2015: 6).

Mehmet Akif, millî ve islâmîyi, sanatında bir iksir gibi kaynaştırmıştır. Onu biraz dikkatle oku-yan-

lar, sâdece islamînin veyâ Türk'ün bir mânâ ifâde etmediğini, esâsen bunların bizim târihimizde ve ülkümüzde aslâ tek başına olmadığını, dâimâ göz ile beyin, ruh ile gövde gibi birbirini yaşatır tarzda bulunduğunu görecektir (Kabaklı, 1989: 11).

Akifin “millî, hakikî, insanî” bir edebiyat anlayışı çok mânîdardır. Milliden maksat, islâmî-tarihî köklere dayalı ve halka seslenici; hakikiden kasıt, realist ve hattâ naturalist akımdır. Bu vasıflarda bir sanat kuran Akif, insaniye ulaşma özlemindedir. (Kabaklı, 1989: 117).

Âkif, şiirin millî, dinî bir imanla yazılıp, halkı uyarması gerektiğini kabul etmiştir; ahlâksız edebiyata karşıdır. Samimiyetsizliğe, sahteliğe ve en çok taklitçiliğe sinirlerir. Akife göre sanat “sanat için değil; hayat içindir.” Din ise, şüphesiz âhiretten fazla, dünya meselelerini ele almaktadır; çünkü müslümanlık hayat dinidir.

Sonuç olarak özetleyecek olursak Mehmet Akif Ersoy, edebi kişiliği, sanatı, yaşadığı dönemde topluma ışık tutması, sorunlara çözümler üretmesi ile hem genelde hem de Türk Edebiyatı'nda çok önemli bir yere sahip olduğunu göstermiştir. Akif, yazmış olduğu tüm şiir ve yazılarında da milletin kurtuluşuna vesile olacak, milletine ümit pompalayacak konular üzerine yoğunlaşmıştır. sorunlarını, sıkıntılarını dile getirmiş, onlara çözümler üretmeye çalışmış, sanatını toplumun emrine vermiş bir şahsiyettir. Akif, her zaman milletin yanında olmuş, Akif'e, göre edebiyatın topluma hizmet etmesi ve toplumda bir boşluğu doldurması gerekmektedir. Akif, bu nedenle “sanat, sanat içindir” anlayışını değil “sanat, toplum içindir” anlayışını benimsemiştir.

Mehmet Akif'e göre bir edebi eser, topluma fayda sağlamalı, toplumu uyarmalı, kaynağını milletinden almalı, edepli olmalı ve gerçekleri sade bir dille ortaya koymalıdır. Akif'in için yaşadığı toplum ve onun problemleri daima ilk sırada yer almaktadır. Akif'in “Safahat” adlı eseri başta olmak üzere bütün eserlerinde bunu görmekteyiz.

Âkif, çok yönlü fikir adamı olduğu için bir tarz şiirle yetinmemiş; bir şeyi eleştirmiş, tasvirini yapıp şiirleştirmiş; bâzı şiirlerinde insanlara ve olaylara, yanlışlıklara alayla bakmış, bazen yüreği sel olmuş, duygulanmış, kahramanlık şiirleri yazmış; yânî çok

yönlülüğünü her zaman göstermiştir.

Yeni nesiller İstiklâl Marşımızı söyledikçe, onu yazan şâirin ve onu yazdıran devrin sağlam ahlâkı, yüce iman ve gayreti ile içli dışlı olmalıdır. O zaman İstiklâl ve Hürriyet mefhumlarının, bir millet için ne kadar çok fedakarlığa, bilgi ve faziletle korunmağa değer olduğunu, daha iyi kavrayacaktır.

Kaynaklar

Türk, Ayşe, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Mehmet Âkif'e Dair Yazılmış Eserlerdeki Değerlendirmeler, Yüksek Lisans tezi, İstanbul 2018, s.7.

Yaprak, Sami, Mehmet Akif Ersoy'u Anarken, Diyanet Dergisi, Aralık 1994, sayfa 41.

Miyasoğlu, Mustafa, Mehmet Akif'in şiir anlayışı, <http://www.edebiyatfatihi.net/2014/9>.

Safahat, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.

Yıldıztaş, Ahmet, Mehmet Âkif Ersoy'un Şahsiyeti, Sanatı Ve Eserleri, Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 17, Haziran 2018.

Kabaklı, Ahmet, “Mehmet Akif Ersoy”, Türk Edebiyat Vakfı, İstanbul 1989, s.126.

Şimşek, Tacettin, Mehmed Âkif'in Poetikası, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, s.6, sayı 53, Erzurum, 2015.

HAYATIN UCU

Mavi ve lahuti bir türkü tüterken;
Anılarımızı tanımlıyorum kalbime
Ay parçaları çarparken pencereme;
Gri bir mazi kalır; ay çekip giderken
Ayrılığı bağlayan gümüş halatların,
Sıyrık sancıları yayılırken geceye;
Kalbim; birden vurgu yapar maziye
Kabuğu sıyrılıp gider eski yaraların
Göçlerden önceki; mevsimlerden
Uçarak gittin, gümüş bahçelerden
Son şiirle; tırmandım aşk burcunu
Bir kelep anıyı, bize armağan eder
Benim bildiğim aşk ikimize de yeter
Bırakmış gidiyorum hayatın ucunu

İlhami BULUT

HERBERT SCURLA'NIN BİYOGRAFİSİ VE "MÜLTECİ BİLİMADAMLARI İLE İLGİLİ RAPORU"

Doç. Dr. Zübeyir BÜTÜNER

Özet

Berlin'de hukuk ve ekonomi okudu. Mayıs 1933'te Faşist Nazi Partisi'ne ve diğer Nazi örgütlerine katıldı. 1930'lar boyunca Scurla, 1934'te İmparatorluk Eğitim Bakanlığı olan Alman Üniversite Değişimleri Ofisinde çalıştı. 1930'larda ve 1940'larda, kamu politikası da dâhil olmak üzere öğretmenlik yaptı ve 1937 ve 1939'da Alman üniversitelerinin erişimini genişletmek için Türkiye'de yaşadı.

Her ne kadar başarılı bir geçmişe sahip olduğu için atandığı iddia edilse de, aslında başka önemli sebepler de vardır. Bunların belki de en başında geleni, önemli tecrübelerle sahip birisi olmasıdır. Diğer sebeplerden biri de, önemli bir coğrafyada yer alan Türkiye ile Almanya ilişkilerini olumlu bir seviyede tutabilecek belki de yegâne insandır. Yine Birinci Dünya Savaşı sırasında Orta Doğu bölgesinde ve Türkiye'de Herbert Scurla görev almış olması en önemli etkenlerden biridir. Çalışmanın amacı, biyografik bir eser ortaya koymaktan ziyade, Herbert Scurla'nın Türkiye'de görevli bulunduğu yıllarda yürütmüş olduğu faaliyetlerdir. Bu nedenle öncelikle Herbert Scurla'nın hayatı incelenmiş ve sonra rapor yıllarına geçilmiştir. Türkiye yılları içerisinde Türkiye'nin yapılanmasını teşvik için yürüttüğü çalışmalar, Türk -Alman ilişkilerinin sağlanması, Türkiye'nin Almanya ile olan siyasi ve diplomatik ilişkilerini sağlamlaştırması ve özellikle Alman Bilim Adamları hakkında yaptığı çalışma araştırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Herbert Scurla, H. Scurla Raporu, Alman-Türkiye ilişkileri, Türkiye Cumhuriyeti, Alman Bilim Adamları

Abstract

He studied law and Economics in Berlin. In May 1933, he joined the Fascist Nazi Party and other Nazi organizations. During the 1930s, Scurla worked for the German university exchange office, which became the Reich Ministry of Education in 1934. In the 1930s and 1940s he taught, including public policy, and in 1937 and 1939 he lived in Turkey to expand the reach of German universities.

Although it is claimed that he was appointed because he had a successful past, in fact there are other important reasons. Perhaps the best thing about them is that they are someone with significant experience. One of the other reasons is that he is perhaps the only person who can maintain relations between Turkey and Germany at a positive level, located in an important geography. Again, the fact that Herbert Scurla served in the Middle East Region and Turkey during the First World War is one of the most important factors. The aim of the study, rather than revealing a biographical work, is the activities carried out by Herbert Scurla during his tenure in Turkey. For this reason, the life of Herbert Scurla was first examined and then passed to the reporting years. During the years of Turkey, his work to promote the structuring of Turkey, ensuring Turkish-German relations, strengthening Turkey's political and diplomatic relations with Germany, and especially his work on German scientists were tried to be investigated.

Keywords: Herbert Scurla, H. Scurla report, German-Turkish relations, Republic of Turkey, German scientists

Dünya üzerinde birbirine sıkı sıkıya bağlı ülkelerin ve devletlerin varlığından söz etmek çok zordur. Ancak Türkiye ve Almanya adları zikredildiğinde, akla gelen ilk şey; birlik beraberlik dostluk gibi unsurlarla birbirine sıkı sıkıya bağlı iki ülke ve iki devlet aklımıza gelir. Bu iki ülke ve devlet imparatorluk dönemlerinden beri birbirlerine önemli tarihi olaylarla ve işbirlikleriyle sıkı sıkıya bağlıdır. Türkiye ve Almanya arasında bugün görülen, politik, ekonomik ve kültürel yakınlığın tarihi bir derinliği var.

Türkiye ve Almanya arasındaki ilişki politik, ekonomik ve kültürel ilişkilerin derinliğinde aske-

ri işbirliği, eğitim ve bilim alanlarında da mevcut olmuştur. Bu ilişkilerden belki de en önemlisi bilim alanında.

Bilindiği gibi Almanya Cumhurbaşkanı Türkiye ve Almanya arasındaki önemli bir ilişkiyi gündeme getiren Prof. Dr. Faruk Şen'in "Ay Yıldız Altında Sürgün" başlığı ve "Türk Alman İlişkilerinde Tarihsel Bir Kesit (1933-1945)" alt başlığını taşıyan eserine bir önsöz yazmıştır. Almanya Cumhurbaşkanı Dr. Frank-Walter Steinmeier bu yazısında "Bu ortaklığın unsurlarından biri de bilimsel işbirliğidir ve esas olarak Alman bilim adamlarının Nasyonal Sosyalizm zamanında

mülteci olarak Türkiye’de gösterdikleri faaliyetlere dayanır. Türkiye, onlara kucak açmıştı: Ülkeyi Atatürk’ün istediği anlamda Avrupa’ya giden yola sokmak için onlar da çalışmalarıyla katkı yaptı. Türkiye’de sığınacakları bir liman buldular, kendilerine Almanya’da yasaklanan araştırma ve öğretme özgürlüğüne kavuştular.” demektedir.

1930’lu yıllarda Almanya’da yükselen faşizm nedeniyle Türkiye’ye sığınan Musevi bilim ve sanat adamlarının Türkiye’de bilimin yerleşmesinde önemli bir yerleri olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye ile Almanya arasında tarihin en zor şartları altında gerçekleşmiş bilimsel değiş tokuş O günkü şartlarda Hitler Almanya’sı tarafından izleniştir. Bu izlemeyi yapan ve bu konuda düzenli ve sürekli biçimde rapor hazırlayan “Herbert Scurla’nın Türkiye’deki faaliyetleri ve hayatı yakın tarihimiz açısından önemlidir.

1933 yılında İsviçreli pedagoji profesörü Albert Malche’in verdiği rapora dayanılarak “Darülfünun” kapatılır. Ardından, ilk çağdaş üniversite “İstanbul Üniversitesi” kurulur.

Türkiye, tarihsel bir rastlantıyla, o dönemde Almanya’da Nasyonal Sosyalist rejimin baskısı altında işlerinden atılan, çalışmalarına izin verilmeyen Alman Yahudi bilim adamlarına, sanatçılara, rejim karşıtlarına yeni kurulacak üniversitelerde çalışmaları ve eğitim reformuna katkıda bulunmaları amacıyla kucak açar. Mülteci olarak gelen ancak Türkiye’de konuk gibi karşılanan bu öğretim üyeleri, Türk üniversitelerinin gelişmesinde önemli rol oynar ve bilimsel çalışmalarda yeni ufuklar kazandırır.

I. Herbert Scurla’nın Hayatı

Herbert Scurla, 21 Nisan 1905 yılında Kleinräschen,¹ bugün Großräschen, doğdu ve 7 Nisan 1981 yılında Kolkwitz’de vefat etmiştir. Scurla bir Alman ekonomist ve yazar. Zaman zaman Karl Leutner; K. Th Lysander; Harry Droll; Peter Petersen; Rudiger; R. Claus; Leopold Kanter; Herta Falkenstein takma isimleri kullanmıştır.

¹ Scurla, Herbert. Cottbus. Geb. 21. 4. 1905 in Grube Ilse, Kreis Kalau.“ (Bundesministerium für gesamtdeutsche Fragen (Hrsg.): SBZ-Biographie. 3. Aufl., 3. Deutscher Bundes-Verlag, Berlin 1964, S. 322. Herbert Scurla. In: Ir-online. de. Lausitzer Rundschau, 22. April 2010, abgerufen am 18. Januar 2018.

Herbert Scurla (Scurla) liseyi 1923’te Senftenberg’de okudu. Daha sonra Berlin’de ekonomi okudu ve 1930’dan 1943’e kadar Alman Akademik Değişim Servisi’nin ana danışmanıydı. 1 Mayıs 1933’te NSDAP’ YE² (üyelik numarası 2.583.383) katıldı. 1934 Berlin’de Alman Yüksekokulunda Siyaset Bilimi Doçenti oldu. Ayrıca 1934 yılında Eğitim, Fen ve Kültür İmparatorluk Bakanlığında hükümet Danışmanı oldu.³ 1939’da yüksek hükümet Konseyi’ne terfi etti ve Doğu işleri özel Danışmanı oldu. ⁴ Bu görevde, 1939’da Türkiye’ye yaptığı bir geziden sonra, Almanya’dan sınır dışı edilen Türk üniversitelerinde Profesörlerin istihdamını bildirdiği Scurla raporunu yazdı.⁵ Bunlar 1933 ve 1945 yılları arasında Türkiye’ye sığındılar. Bu nedenle Scurla raporu önemli bir belgedir. Bir Nazi’nin Türkiye’yi, Türk üniversite hayatını ve oradaki Alman profesörlerin çalışmalarını nasıl gördüğünü gösteriyor. İstanbul ve Ankara’daki Alman akademik göçmen topluluklarının bileşimi, göçmenlerin geçmişleri, çalıştıkları koşullar ve ne tür sorunlarla karşılaştıkları hakkında değerli bilgiler sağlar. Scurla, Türkiye’de gerçekleşen reformları ve ziyaret ettiği üniversite ve

² Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Almanca: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei NSDAP), Weimar Cumhuriyeti döneminde kurulmuş bir Alman siyasi partisiydi. Yirminci yüzyılın ilk yarısında Alman siyasetinde önemli bir yere sahip olmuş partinin programı ve ideolojisi (nasyonal sosyalizm), radikal antisemitizm ile birlikte etnik milliyetçiliğe dayanan anti-kapitalist ve anti-Marksist bir görüşteydi. 1921 senesinden itibaren parti başkanlığını sürdürmüş Adolf Hitler’in 1933 senesinde şansölye olmasının ardından 1945 senesine kadar nasyonal sosyalizm döneminde Almanya’nın tek yasal partisi olmuştur. Kısaca Nazi Partisi olarak bilinir. Bernd Marx: Sein Herz schlug für Leichhardt. In: Ir-online.de. Lausitzer Rundschau, 14. Mai 2005, abgerufen am 18. Januar 2018.

³ Ernst Klee: Das Kulturlexikon zum Dritten Reich. Wer war vor und nach 1945. S. Fischer, Frankfurt am Main 2007, S. 562.

⁴ Ernst Klee: Das Kulturlexikon zum Dritten Reich. Wer war vor und nach 1945. S. Fischer, Frankfurt am Main 2007, S. 562. 1933 – 1945 Das Kulturlexikon zum Dritten Reich : wer war vor und nach 1945 / Ernst Klee. - Frankfurt am Main: Fischer, 2007. -715 S, <http://swbplus.bsz-bw.de/bsz261930419rez.pdf>

⁵ Exil unter Halbmond und Stern Herbert Scurlas Bericht über die Tätigkeit deutscher Hochschullehrer in der Türkei während der Zeit des Nationalsozialismus<https://www.insightturkey.com/book-reviews/exil-unter-halbmond-und-stern-herbert-scurlas-bericht-uber-die-trigkeite-deutscher-hochschullehrer-in-der-turkei-whrend-der-zeit-des-nationalsozialismus>.

fakültelerin nasıl işlediğini de anlatıyor.⁶ Scurla, mültecileri ve aile üyelerini Nasyonal sosyalizme olan Yakınlıklarına veya Yahudi kökenlerine göre değerlendirdi. Bunun nedeni, Almanların mültecileri yerinden etmeye ve onları Nazilere sadık bilim adamlarıyla değiştirmeye çalışmasıydı.

Scurla'nın 1942'de Bakanlar Kuruluna terfi etmesi NSDAP'nin parti sözcüsü, aynı zamanda Adolf Hitler'in özel sekreteri Martin Bormann tarafından reddedildi, çünkü 1933'ten önce Nasyonal sosyalizmin "açık muhalifleri" arasındaydı. Scurla 1943'te Berlin Üniversitesi'nde fahri profesör oldu.

Savaşın sona ermesinden sonra, Scurla'nın yazıları Ulusal Sosyalizm ve Yurtdışında Temel Düşünceler (Junker ve Dünnhaupt, Berlin 1938) ve Üçüncü Cephe oldu. Sovyet işgal bölgesinde Batı güçlerinin propaganda savaşının manevi temelleri (Stubenrauch, Berlin 1940) ayırt edilecek kaynak listesine yerleştirildi.⁷ Scurla bir marangoz olarak ve 1946'dan itibaren Ulus yayınevi de dâhil olmak üzere bir yayınevi editörü olarak çalıştı. 1952'den beri Cottbus'ta serbest yazar olarak yaşadı.

NDPD (National-Demokratische Partei Deutschlands, Almanya Ulusal Demokrat Partisi) blok Partisi'nin bir üyesi olarak, Cottbus bölgesindeki Alman yazarlar Birliği'nin Başkan Yardımcısı olduğu DDR (Demokratik Alman Cumhuriyeti) Kültür Derneği'nin Başkanıydı.. Çeşitli Doğu Almanya gazetelerinde "Karl Leutner" takma adıyla yazılar yayınladı. 1971'de Johannes R. Becher Madalyası ile 1974'te Vatansızlık Liyakat Nişanı ile ödüllendirildi.⁸

Scurla öncelikle bir anlatıcı, denemeci, editör, biyografi yazarı ve politik yazar olarak öne çıktı. Alexander von Humboldt, Wilhelm von

Humboldt ve Yahudi kökenli bir Alman yazar ve Salonnière* Rahel Varnhagen hakkında biyografiler yazdı.⁹

Mezarı Cottbus'taki Merkez mezarlığında yer almaktadır.

II. Hitler Rejimi ve Yahudi Asıllı Bilim Adamlarının Hedef Alınması:

Hitler, 1 Nisan 1933 günü başlayan Yahudi işyerlerine boykot hareketinin ardından 7 Nisan 1933 tarihinde Devlet Memuriyetinin Meslek Olarak İfasına Yeniden Dönüş Yasası'nı çıkartır. Safkan, yani Aryan ırkından olmayanların ve özellikle Yahudilerin veya rejim karşıtı (anti-faşist) olanların sindirilmesi, sırasıyla önce işlerinden, daha sonra toplum yaşamından soyutlanması ve nihayet yeryüzünden silinmeleri sürecinin yeşil ışığıdır bu yasa. Doğal olarak da, ilmin nur'undan korkan tüm rejimlerde olduğu gibi ilim ve bilim adamları ilk hedeftirler. Yahudi kökenli veya sosyalist eğilimli, yani Hitler Rejimine karşı olan akademisyenler bilim ve irfan yuvalarından dışlanarak faaliyet görmeleri kısıtlanır, hatta yasaklanır.¹⁰ Bu insanlar Almanya'dan ve daha sonra Avusturya'dan, kaçan akademik kişiler sığınacak ülkeler aramaktadırlar.

Bu kişilere yardımcı olmak üzere New York'da Emergency Committee, Londra'da Academic Assistance Council (New York'ta Acil Durum Komitesi, Londra'da akademik Yardım Konseyi) gibi kuruluşlar harekete geçer. Kimi bilim adamları ABD'ye göç ederken Avrupa'da kalmayı yeğleyen çoğunluğun ilk durağı ise, belki de anadilleri olan Almanca lisanı hâkim olduğundan, Zürich'tir. Mart 1933 de İsviçre'ye iltica eden, Frankfurt Tıp Fakültesi Patoloji Enstitüsü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Philipp Schwartz öncülüğünde Notgemeinschaft deutscher Wissenschaftler im Ausland (NdWA, Yurtdışındaki Alman Bilim Adamlarına

⁶ Exil unter Halbmond und Stern Herbert Scurlas Bericht über die Tätigkeit deutscher Hochschullehrer in der Türkei während der Zeit des Nationalsozialismus <https://www.insightturkey.com/book-reviews/exil-unter-halbmond-und-stern-herbert-scurlas-bericht-uber-die-tatigkeit-deutscher-hochschullehrer-in-der-turkei-whrend-der-zeit-des-nationalsozialismus>.

⁷ Deutsche Verwaltung für Volksbildung in der sowjetischen Besatzungszone, Liste der auszusondernden Literatur, <http://www.polunbi.de/bibliothek/1946-nslit-s.html>

⁸ Ernst Klee: Das Kulturlexikon zum Dritten Reich. Wer war was vor und nach 1945. S. Fischer, Frankfurt am Main 2007, S. 562.

⁹ Ernst Klee: Das Kulturlexikon zum Dritten Reich. Wer war was vor und nach 1945. S. Fischer, Frankfurt am Main 2007, S. 562.

*Salonnière; Edebi bir Salon, 18. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar tartışmalar, okumalar veya müzikal etkinlikler için çoğunlukla özel bir sosyal buluşma yeriydi.

¹⁰ Güleryüz, N. A., Türkiye'ye gelen çoğu Yahudi Kökenli Alman profesörler ve Albert Einst, <https://www.salom.com.tr/haber-64078-turkiye-ye-gelen-cogu-yahudi-kokenli-alman-profesorer-ve-albert-einst.html>

Yardım Cemiyeti) adlı bir cemiyet kurulur.

III. Türkiye’de Üniversite Reformu

Aynı dönemde Türkiye Cumhuriyeti’nin gündemini işgal eden temel sorunlardan biri de Üniversite Reformu’dur. Sultan II. Abdülhamid’in Ağustos 1900’de kurduğu Darülfünun-u Şahane on yaşındaki genç ve dinamik Türkiye Cumhuriyeti için M. Kemal Atatürk’ün hedef olarak belirttiği muasır medeniyet ilkesine cevap vermekten çok uzaktır. Maarif Vekâlet’inin (Milli Eğitim Bakanlığı) Haziran 1931’de başlayan ve çağdaş anlamda bir üniversite reformu amaçlı çalışmalarını tam hızla devam ettirmektedir. Bu sırada M. Kemal Atatürk, tarafsız ve objektif bir rapor hazırlaması için Cenevre Üniversitesi’nden Pedagoji öğretim üyesi Prof. Albert Malche’i Türkiye’ye davet eder.¹¹

Bu arada modern üniversite reformunu öngören ve Prof. Malche’nin önerileri dikkate alınarak hazırlanan 2252 sayılı İstanbul Darülfünunun İlgasına ve Maarif Vekâletince Yeni Bir Üniversite Kurulmasına dair Kanun 31 Mayıs 1933 de yayınlanarak 1 Ağustos 1933 de yürürlüğe girer. 31 Temmuz 1933 tarihinden itibaren lağvedilen Darülfünunda görevli 157 öğretim üyesinden sadece 83’ü çalışmalarına devam ederken diğerlerinin yeni kurumla ilişkileri kesilir.

IV. Yahudi Kökenli Bilim Adamlarının Mülteci Olarak Alınması

Genç Türkiye Cumhuriyeti’nin Üniversite Reformu Yasası 1 Ağustos 1933’de yürürlüğe girerken, kontratları imzalanmış çoğu Yahudi kökenli mülteci bilim adamları aileleriyle beraber Türkiye’ye gelmeye başlar. Türkiye geleneksel ve tarihi insancıl hoşgörüsüyle kucak açtığı Alman profesörlere ülkenin kültürel ihtiyacını destekleme olanaklarının da kapılarını açmıştır. Üniversite 18 Teşrinisani (Kasım) 1933 günü, ancak üç hafta kadar önce 27 Teşrinievvel (Ekim) 1933 tarihinde göreve başlayan yeni Maarif Vekili Hikmet Bayur tarafından, Beyazıt Meydanında eskiden Harp Bakanlığı olarak kullanılan bugünkü Merkez Bina’da

¹¹ Güleriyüz, N. A., Türkiye’ye gelen çoğu Yahudi Kökenli Alman profesörler ve Albert Einstein, https://www.salom.com.tr/haber-64078-turkiyeye_gelen_cogu_yahudi_kokenli_alman_profesorler_ve_albert_einst.html

açılır.

Akşam: “Kadro Tamamlandı” 15 Eylül 1933, “Üniversite Dersleri” 12 Teşrinisani 1933, “Maşalarda ve İsimlerde Bazı Değişiklikler yapıldı” 13 Teşrinisani 1933, “Prof. Malche geldi” 17 Teşrinisani 1933; Cumhuriyet: “Yeni Ecnebi Profesörler” 7 Ağustos 1933, “Üniversite Kadrosu” 15 Eylül 1933, “Üniversitenin Yeni Kadrosu” 18 Eylül 1933, “Üniversiteye Alınan Yabancı Profesörler” 14 Teşrinisani 1933, “Prof. Malche’nin Açılış Konuşmasının’dan” 19 Teşrinisani 1933.

Çarlık Rusya’sında antisemit baskılar altında belirli köylerde çok kötü sağlık koşulları ile yaşamak zorunluluğunda kalan Yahudilerin çocuk sağlığını kısmen de olsa sağlayabilmek amacıyla 1912 yılında, Baron de Guinzbourg’un teşvikiyle, bir kaç Rus Yahudi hayırsever tarafından Rusya’da OSE – Oeuvre de Secours aux Enfants (Çocuklara Yardım Kurumu) kurulur. Rus İhtilalini takiben 1923’te Berlin’e taşınan ve Birinci Dünya Savaşı’nı izleyen yıllarda kısa zamanda Almanya, Letonya, Lituanya, Polonya, Romanya gibi ülkelerde yayılan bu dernekler 1923 yılında Paris’te, Prof. Albert Einstein’ın başkanlığında Union des Sociétés (OSE, Şirketler Birliği) adıyla bir birlik teşkil ederler. Birliğin amacı “Yahudi Halklarının Sağlığının Korunması” teması çerçevesinde genişletilir.

Birliğin Onursal Başkanı Prof. Albert Einstein Ağustos 1933 ayında kendisini ziyaret eden İstanbullu Diş Tabibi Dr. Samy M. Gunzberg’e, Türkiye Cumhuriyeti Başvekâleti Celile’sine (Başbakanlık Makamına) sunulmak üzere elden tevdi ettiği 17 Eylül 1933 tarihli mektupla, ekindeki listelerde adları ve kısaca özgeçmişleri belirtilen 15 Tıp Profesörü ile 31 deneyimli Tıp Doktorunun ülkemizde “yerleşerek icrayı sanat etmelerine müsaade buyrulması için müracaat” eder. Dr. Günzberg Albert Einstein’ın orijinal dilekçesini ve eklerini, Türkçe çevirilerini de ekleyerek, 30 Eylül 1933 tarihinde Başvekâlete iletir. Yazı Başvekil İsmet (İnönü) tarafından 9 Teşrinievvel 1933 tarihinde Maarif Vekâlet’ine iletilir ve işleme konur. Einstein’ın bu girişimi Türk basınında da yer alır (“Einstein’ın bir müracaatı”, Akşam 11 Teşri-

nievvel 19339).¹²

M. Kemal Atatürk daha reform çalışmalarının başında, Prof. Einstein'ın Türkiye'ye gelmesini istemiş, ancak ünlü bilim adamı ABD de imkânlar çok daha fazla olduğundan Princeton Üniversitesi'ni tercih etmişti¹³

V. Hitlerin Atatürk'e Mesajı

Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin, kendisinin kovduğu kişilerle temas kurduğunu öğrenen A. Hitler 8 Mayıs 1933 günü Berlin'deki makamına öfkeyle gelerek "Benim ortadan kaldırmak istediğim bu Yahudi Alayı'nı Mustafa Kemal koruyamaz. Buna müsaade veremem." diye tehditte bulunur ve Atatürk'e "Bu komünist profesörleri ülkenize sokmayınız" mesajı gönderir. Atatürk bu bilgi kendisine iletildiğinde Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Aras) ve Maarif Vekili Dr. Reşit Galip'e "Bir onbaşı beni cinayetlerine alet edemez" diyerek Türkiye'ye sığınmak ve Türk Üniversitelerinde görev yapmak isteyen Alman profesörlerle ilgili işlemlerin süratlendirilmesi talimatını verir.¹⁴

VI. Herbert Scurla'nın Faaliyetleri ve Raporu

Türkiye'de bu olumlu gelişmeler gerçekleşirken Hitler, İkinci Dünya Savaşı'nı başlattığı günlerde, Almanya ve Avusturya'da Nazi zulmünden kaçarak Türkiye'ye iltica eden bilim adamlarının ülkemizde ikametlerinden hala tedirgindir. Alman Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Herbert Scurla 1939 yılında Türkiye'ye gelerek Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ile görüşür ve "Bu bilim adamlarını bize geri veriniz. Size Almanya'nın en parlak beyinlerini gönderelim" mesajını iletir. Ancak Türkiye, o an Avrupa'nın ve belki de dünyanın en güçlü

devleti durumunda olan Almanya ile ilişkilerinin bozulması pahasına da olsa baskıya boğun eğmez ve profesörler görevlerine devam eder. Scurla'nın dönüşünde Hitler'e tevdi ettiği, Türkiye'nin tutumunu belirten raporu¹⁵.

Ancak kendisini (Gerhard Kessler) takip edenlerin kolları Türkiye'ye de uzanır. 17 Mayıs 1933 tarihinde Dışişleri Bakanlığı tüm dış temsilciliklere kaçakların izlenmesi talimatını verilmiştir. Hatta 1937 ve 1939 yıllarında Eğitim Bakanlığının Dış İlişkiler Bölümü, Herbert Scurla adında bir memuru görevlendirerek Türkiye'ye iltica etmiş öğretim üyelerinin durumlarının incelenmesi ve kendilerine karşı nasıl bir tavır izlenmesi gerektiğine ilişkin çözüm önerileri içeren bir raporun hazırlanması görevini verir.¹⁶

1987 yılında Alman arşivlerinde bulunur ve Türkiye Araştırmalar Merkezi (Berlin) tarafından kitap haline getirilir¹⁷.

Türk üniversitelerinde görev yapan ve kalıcı eserler bırakan bu yabancı hocaların girişimiyle tıptan mühendisliğe, tarımdan edebiyata, müzikten güzel sanatlara hemen hemen tüm dallarda öğretim geliştirilmiş, günümüzde çoğu hayatta olan bir sonraki kuşak bilim adamları yetiştirilmiştir.

Yer yer insanı dehşete düşüren bir dille kaleme almış olan 'Scurla Raporu', Üçüncü İmparatorluk'un kültür ve bilim alanlarındaki dış politikası için değerli bir kaynak oluşturuyor. Türkiye'deki mültecilerin durumuna derinlemesine ışık tutuyor. İmparatorluk Eğitim Bakanlığı, Oberregierungsrat (Hükümet Yüksek Danışma-

¹² Güleriyüz, N. A., Türkiye'ye gelen çoğu Yahudi Kökenli Alman profesörler ve Albert Einst, <https://www.salom.com.tr/haber-64078-turkiyeye-gelen-cogu-yahudi-kokenli-alman-profesörler-ve-albert-einst.html>

¹³ Prof. Münir Ülgür'ün Prof. Einstein ile Princeton Üniversitesinde 1949 tarihli konuşması, Cumhuriyet Gazetesi Bilim Teknoloji Dergisi eki, 20 Ekim 2006, Osman Bahadır imzalı yazı.

¹⁴ Turhan Aytul, "5 Büyük Kavga. 1-Atatürk-Hitler Çatışması", Milliyet, 18 Ağustos 1985, Ahmet Kısa, YAHUDİLER NE İSTERLER! <http://www.ajans09.net/Diger-Yazilar-ahmetkisa-3813-9.html>

¹⁵ Klaus-Detlev Grothusen (Hrsg.), Der Scurla Bericht. Bericht des Oberregierungsrates Dr. rer. pol. Herbert Scurla von der Auslandsabteilung des Reichserziehungsministeriums in Berlin über seine Dienstreise nach Ankara und Istanbul vom 11. – 25. Mai 1939: Die Tätigkeit deutscher Hochschullehrer in der Türkei 1933-1939" Dağyeli, Frankfurt 1987. Schriftenreihe des Zentrums für Türkeistudien, Band 3 (Neuauf. siehe: Faruk Şen u. a., 2007). Der Scurla Bericht-Die Tätigkeit deutscher Hochschullehrer in der Türkei 1933.

¹⁶ Andreas HÄNLEIN, Alpay HEKİMLERGerhard Kessler: Türkiye'de Sürgün Bir Alman Sosyal Politikacıhttps://www.calismatoplum.org/makale/gerhard-kessler-turkiyede-surgun-bir-alman-sosyal-politikaci

¹⁷ "Scurla Raporu"nu beklerken" Milliyet, 14 Nisan 1987.

n) Dr. Herbert Scurla'nın şahsında uygun bir teknokrat seçerek Türkiye'deki hem mülteci hem de Almanya'dan gönderilen Alman bilim adamlarını denetlemekle görevlendirir. Dr. Scurla, bu bilim adamlarının faaliyetini sadece "teftiş" ve rapor etmekle kalmaz, aynı zamanda Üçüncü İmparatorluk'un bu faaliyeti etkileme konusunda -ona göre pek de başarılı olmayan- çabalarını belgeler. Ama aynı şekilde Türkiye'nin de kendi bildiğinden şaşmaksızın bu çabalara nasıl karşı durduğunu belgeler. Scurla göçmenleri, özellikle Yahudi veya Nazi olmayan akademisyenleri resmen ayrıntılı olarak kınadı

Bu yabancı bilim adamlarının bazıları Türk uyruğuna geçerken diğerleri İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesini takiben 13 yıl önce kovuldukları vatanlarına dönmeyi yeğlediler. Bazıları ise daha uygun koşullar sunan ABD Üniversiteleri'nin davetini kabul ettiler. Bu arada kimileri de ülkemizde vefat edip bu topraklara gömüldüler.

Albert Einstein'ın 17 Eylül 1933 tarihli mektubunu ve Dr. Gunzberg'in müracaat dilekçesini tanıtmak amacı güden bu özet sunuşta Türkiye'de görev yapan, bir kısmı halen fiili görevde bulunan ikinci kuşak öğretim üyelerini ve bilim adamlarını yetiştiren, çoğu Yahudi kökenli bu bilim adamlarının kimlikleriyle ilgili ayrıntılı bilgiye, yazımı uzatmamak için, girmekten sakındım. Esasen bu konuda değişik yayınlar (Philipp Schwartz, 1995) zaten mevcuttur.

Mültecilerin Türkiye'ye karşı beslediği derin şükran duygusunu Profesör Fritz Neumark, Scurla Raporu'nun ilk baskısında şu duygu dolu sözlerle dile getirir: "... orada çalışmamızın mümkün olması, böylece bizlere yararlı bir iş yapma, hatta pek çoğumuza maddi anlamda var olma imkânı verilmesi, onu sadece geçerken tanımış olanlara ne yazık ki halâ büyük ölçüde yabancı olan bir ulusa karşı duyduğumuz silinemez şükran duygusunun temelidir".¹⁸

Sonuç

Türkiye ile Almanya arasında çok uzun bir

geçmişe dayanan tarihi ilişkiler olmuş, iki ülke bilim, kültür ve sanat konularında birbirlerinden etkilenmişlerdir. 1933 ile 1953 yılları arasındaki devrede Almanya'daki Nasyonal Sosyalizm (Faşizm) yönetiminden kaçarak Türkiye'ye sığınan bu değerli bilim, sanat ve kültür insanlarının, o dönemde ve bilhassa 1933 yılında Darülfünun adlı yüksek öğretim kurumunun üniversiteye dönüştürüldüğü aşamada, Türkiye Cumhuriyeti'nin üniversite reformlarında değerli katkıları olmuştur. Bu hocaların değerli katkıları yalnız üniversite ile sınırlı kalmamış, sanat, mimari ve yönetim alanlarında da görülmüştür.

Sonuç olarak "Almanya ile Türkiye arasında en zor şartlarda başlamış olan bilimsel değiş-tokuşu bugünkü özgür toplumlarımızda da canla başla sürdürmek için bizlere şevk vermelidir. Bu bağlamda hem Almanlara hem de Türklere ortak bilimsel mirasımızı korumaları ve geliştirmeleri için çağrıda bulunuyorum"¹⁹.

Kaynaklar

Aytul, Turhan, "5 Büyük Kavga.

Atatürk-Hitler Çatışması", Milliyet, 18 Ağustos 1985.

Baki, Ali, Darülfünundan Üniversiteye, www.alibaki.com/dosyalar/darülfünundan üniversiteye Raporun tam metni: Ernst Hirsch, Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin gelişimi, İstanbul. 1950, s.229. Üzerinde Atatürk'ün notları da bulunan orijinal metin: Utkan Kocatürk "Atatürk'ün Üniversite Reformu ile İlgili Notları", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, cilt: 1, sayı: 1, s.3.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) 030.10.116.810.3

Grüttner, Michael, Ulusal Sosyalist Bilim Politikası Üzerine Biyografik Sözlük (= Bilim ve Üniversite Tarihi Üzerine Çalışmalar. Cilt 6). Senkron, Heidelberg 2004, ISBN 3-935025-68-8, s.159.

Hausmann, Frank-Rutger, "Savaşta bile ilham perileri sessiz değildir". İkinci Dünya Savaşı'ndaki

¹⁸ Faruk Şen, İstanbul'a Sığınanlar Almanya'ya Renk katanlar, <https://tavakvakfi.org/dis-politika/istanbula-siginanlar-almanyaya-renk-katanlar/>

¹⁹ Şen, Faruk, Ayyıldız Altında Sürgün, <https://tavakvakfi.org/wp-content/uploads/2019/01/Ayy%C4%B1ld%C4%B1z-Alt%C4%B1nda-S%C3%BCrg%C3%BCn-1.pdf>

Alman Bilim Enstitüleri. Vandenhoeck ve Ruprecht, Göttingen 2001, ISBN 3-525-35357-X
Hausmann, Frank-Rutger, Scurla, Georg Herbert. In: Yeni Alman Biyografisi (NDB). Cilt 24, Duncker & Humblot, Berlin 2010, s. 101-1012 (sayısallaştırılmış versiyon).

Heper, Gülümser, 1933'te Nazi Almanyasından gelen akademisyenler <https://www.veryan-sintv.com/1933te-nazi-almanyasindan-gelen-akademisyenler>

HÄNLEİN Andreas, HEKİMLER, Alpay, Gerhard Kessler: Türkiye'de Sürgün Bir Alman Sosyal Politikacı <https://www.calismatoplum.org/makale/gerhard-kessler-turkiyede-surgun-bir-alman-sosyal-politikaci>

Kallensee, Frank, Yarı yalan ve yarı gerçek. Yazar Herbert Scurla'nın çifte kariyeri. İçinde: Peter Walther (Ed.): Üçüncü Cephe. Brandenburg 1930–1950 Edebiyatı. Berlin 2004, s. 17–32

Kobal, Yunus, 1933 Üniversite Reformu'nun Atatürk'ün Kültür Politikasındaki Yeri, www.ait.hacettepe.edu.tr/akademik/arsiv/1933.htm

Schwartz, Philipp, Notgemeinschaft zur Emigration deutscher Wissenschaftler nach 1933 in die Türkei, 1995, Metropolis-Verlag, Marburg;

Der Scurla Bericht-Die Taetigkeit deutscher Hochschullehrer in der Türkei 1933.

“Scurla Raporu”nu beklerken” Milliyet, 14 Nisan 1987.

Şen, Faruk, Halm, Dirk Halm (Saat), Yarım ay ve yıldız altında sürgün: Herbert Scurla'nın Nasıyonel Sosyalizm döneminde Türkiye'deki Alman üniversite öğretim görevlilerinin faaliyetlerine ilişkin raporu . Klartext, Essen 2007.

Şen, FARUK, Ayyıldız Altında Sürgün, <https://tavakvakfi.org/wp-content/uploads/2019/01/Ayy%C4%B1ld%C4%B1z-Alt%C4%B1nda-S%C3%BCrg%C3%BCn-1.pdf>

Widmann, Horst, Exil und Bildungshilfe: Die deutschsprachige akademische Emigration in die Türkei nach 1933 (Bern/Frankfurt), çeviri: Atatürk ve Üniversite Reformu, Prof. Dr Aykut Kazancıgil ve Doç. Dr. Serpil Bozkır, 2000, Kabalcı Yayınları, İstanbul, s.92

Herbert Scurla, https://de.wikipedia.org/wiki/Herbert_Scurla.

Not; Wiki'nin Almanca versiyonundan hazırlanmış ve çevirilmiştir.

SURİYELİ TÜRK'MENİM

Bu yiğit kanında Türkün asaleti var,
Savaştan kaçanlarda bu asalet ne arar,
Bakışlarına kurban olduğum bahadırlar,
Esarete baş eğmez yiğit Türkmenler...
Mayamız Türk korku bilmeyen bir soy,
Oğuz Ata'nın gönderdiği Türkmen boy,
Dünyayı bir tarafa Türk'ü karşısına koy,
Yine de eyvallah etmez yiğit Türkmenler...
Asaletine kurban olduğum yiğitler,
Bu asaletten ne anlar it oğlu itler,
Haçlı kefereler, lanet Yahudiler,
Hepsine yeter evvel Allah Türkmenler...
Vatan aşkı alev alev yanar bağrında,
Tifilinde delikanlısında İhtiyar'ında,
He mi bu gününde hem de yarında,
Vatanını asla bırakmaz yiğit Türkmenler...

Nurullah MUSLU

TAHRİBAT EKİBİ

Tahrifat ekibi evlere şenlik
Kimisi çaydanlık, kimisi demlik
Yeterki yıkıma bir el atsınlar;
Terörist, bölücü farketmez kimlik.
Ancak taş atarlar meyveli dala
Takoz korlar, çivi dökerler yola
Her hayırlı işe karşı dururlar;
Hazır bulurlarsa konarlar bala
Yaptıkları tek iş yalan, iftira
İçlerinde yanar yağlı bir çıra
Proje mahsulü kukla aktörler;
Bir ipe dizilmiş garip bir sıra
Hepsini topla, çarp etmez bir adam
Ekranlarda boy boy verirler endam
Milletin derdine derman olanı;
Pundunu bulsalar eder idam.

Mehmet POSTALLI

Web bağlantıları

TÜRKLERDE AĞIT GELENEĞİ VE SARIKAMIŞ AĞITI (Kara Zala'nın Sarıkamış'a Uzanan Feryadı)

Namık Kemal BİLGİN

Türk Halk Edebiyatında ağıt; insanların ölüm karşısında ya da herhangi bir varlığını kaybetme, üzüntü, telaş, korku ve heyecan anındaki feryatlarını, isyanlarını, talih-sizliklerini, şikayetlerini, düzenli – düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere Batı Türkçesinde genellikle “ağıt” adı verilir. Ağıt söyleyen için “ağıtçı” sözü yaygınlaşmış ve bu eylem sebebiyle “ağıt yakmak” deyiimi türemiştir.

İslamiyet'ten önceki devirlerde “sagu” deyiimi ile karşılanan ve hiç şüphesiz “sıgtamak - ağlamak” fiilinden türemiş ağıta Azerbaycan'da “ağı”, Kerkük Türklerinde “sızlamag” Türkmence'de “ağı - tavşa” adları verilmektedir. Bu gün Muş çevresinde aynı manaya gelen (sabu) adı da dikkat çekmektedir.

En az Hunlardan ve Kök Türklerden itibaren ölü gömme ve “yug” törenlerine bağlı olarak geleneği zamanımıza kadar gelen ağıtlar, bir bakıma ölen için söylenmiş methiye demektir. Ancak zamanla dünya hayatının faniliği, ömrün kısalığı, ihanet, kıskançlık, vefasızlık, feleğin sitepleri, ayrılık, yurdun istila görmesi, büyük ve tanınmış şahsiyetlerin ölümleri, yurt uğruna şehit düşenler, deprem, yangın, suda boğulma gibi afetler ve olaylar, kocasının ölümü üzerine çocuk yaştaki kayını ile evlenmeye zorlanan dul kadınla, Yemen'e gidip de dönmeyenlerin verdiği acılar, kınası yanan gelinin ruhunda düğümlenen sevinçle keder, yavrularını kaybeden anneler, bebeğini kundakta kartala kaptıran taze gelin, geyik avında uçurumdan yuvarlanan körpe delikanlılar gibi pek çok olay ve öyküler, ağıtın mana ve mahiyetini değiştirmiştir.

Ağıtlar bazen anonim, bazen de bir şahsa bağlı eserler olabilir Sözlü gelenekte yaşayan ve çoğunlukla içerik bakımından ferdiyet kazanmamış bu mahsullerin ilk karakteristik hususiyeti dilinden gelmektedir. Bu dil, Halk Şairlerinin ferdi manzumelerinde de görüleceği üzere milletimizin tarihi ve içtimai kültür birikimine uygun, sade, anlaşılır, tabii bir Türkçedir. Esasen değerli varlığını kaybeden insanın içten gelen feryatlarını

sun'i bir dille anlatmasını beklemek imkansızdır. Bundan ötürü, halk şairlerinin sanat seviyesine ulaşmış şiirlerindeki bir yana bırakacak olursak felaket karşısında yüreği yanan sade vatandaşın aklın kontrolünden uzak, irticale dayanan, zaman zaman cümle yapıları kusurlu başka başka ağıt parçaları ile karışmış “ah, oy, vay, hey” gibi ünlemler ve feryatlarla beslenmiş dilini kendi bünyesi içinde değerlendirmek icap eder.

Ağıtlarımızın, Divan Edebiyatında aruzla yazılan mersiyeler dışında kalan kısmının hemen tamamında hece vezni kullanılmaktadır. Tarihi gelenekten gelen bu vezinlerde, genellikle 7, 8 ve 11 hecelileri tercih edilmektedir. 7 heceden az, 11 heceden çok vezinlere de rastlanır. Ayrıca nesir şeklinde söylenen ağıtlarımız da mevcuttur.

Ağıtlarda şekil, genellikle “dörtlük” esasına dayanmaktadır. Nadiren şeklin dörtten az veya çok biçimlerine rastlanmakla beraber, bu kalıpların birden beşe doğru eklenebilen mısra veya beyitleri ağıtın ezgisini artırıp hafızalarda kalmasını temin eden bağlantılardır. Bu eserlerdeki yarım, tam veya zengin kafiyeler daha ziyade ferdi eserlerde görülmektedir.

Ağıtların ana konusunun genellikle ölüm olması nedeniyle anonim eserler çoklukla bu temayı işlemişlerdir. Halk şairleri ise ayrıca: destan, koşma, türkü, semai, varsağı ve hoyrat gibi başlıklar altında ana konuyu genişletmiş ve zenginleştirmişlerdir.

Halk şairleri yaşadıkları devirlerin sosyal, askeri ve siyasi olayları arasında yeteneklerine göre birer üslup kazanmış eserlerini meydana getirmişlerdir. Birçoklarının muhtelif tarikatlara da girdiğini bildiğimiz bu şairler; padişahlar, vezirler, şehzadeler, beyler gibi devlet adamı veya zenginlerin hizmetinde çalışmışlar, ordu saflarında ananenin getirdiği destanlarla birlikte uzun, kırık havalarla bazen tarihi vesika değeri ağıtlarını söylemişlerdir.

İster sanat seviyesine ulaşmamış, ister ferdiyet kazanmış olsun, bütün ağıtlarda epik ve dramatik

olmak üzere iki unsur iç içe yaşamaktadır. Şair veya adını bilemediğimiz şahıs, zaman – mekân çerçevesinde ölenle, onunla az çok ilgili vakaları göze çarpıcı bilgi ile destan havası içinde hikâye eder. Bu hikâye gerçekte hayal arasında ölüme giden bir köprüdür. Bu köprüden son defa geçen in ailede veya cemiyette bıraktığı boşluğun tasviri bir dram unsuru ile başlayıp düğümlenir. Bu dram, ölenle kaybedilen diğer varlığın acısını bir takım monolog ve diyaloglarla orada hazır bulunanlara ulaştırır. Ölenlerin yakınları ölenle konuşmaya ve dertleşmeye başlar. Ölen, canlı imiş gibi karısının, anasının ve diğer yakınlarının dili ile cevaplar verir. Bu konuşmalarla feryatlarda keder en yüksek dereceye ulaştıkça ölenin yakınları saçlarını yolmakta, yüzlerini tırnakları ile yırtmakta ve kendilerini yerden yere atmak suretiyle teselli aramaktadırlar. Bu hareketlere bazen kahramanın atı veya cansız eşyası bile iştirak ettirilir.

Ayrıca, 680 yılında Kerbelâ'da şehit edilen Hz. Hüseyin için her yıl Muharrem ayının onuncu günü Şiilerce düzenlenen ve birçok mersiyelerin yazılmasına sebep olup Kült haline gelen törenlerle, yukarıda açıklamaya çalıştığımız ağıt geleneğini birbirine karıştırmamak gerekir.

Ağıtları çoklukla kadınlar söyler. Ölen erkekse bu vazife herkesten önce anasına, karısına, kız kardeşine, kızına, akraba ve komşularına düşer. Bazı yörelerde bu işi meslek edinmiş ağıtçılar yapar. Mardin'de para karşılığı ağıt söyleyenlere "İmadede" adı verilir.

Bu gün Türkmen ve Yörüklerle Güney, Orta ve Doğu Anadolu'da kaybolmaya yüz tutmakla beraber eski ağıt geleneğini sürdürenler de vardır.

Toroslarda, Binboğa Dağlarında, Çukurova'da, Gaziantep'te, Siirt'te, Erzurum'da ve Kozan'daki temsil şöyledir. Hasta can çekişirken hoca Kur'an okur; ruhunu teslim edince yakınları bir halka oluşturur. Ev halkından biri ölünün bohçaya konulmuş çamaşır ve elbiselerini ortaya döker. Bohçayı getiren eline herhangi bir eşyayı aldıktan sonra uzun veya kırık hava ezgisiyle ölünün ailede bıraktığı boşluğu anlatan ağıtına başlar. Bu ağıt, çoğu zaman ağlamanın ötesinde bir feryattan ibarettir. Bulgar dağındaki Yörüklerde ise bu

manzum veya nadiren mensur sözler ölünün niteliklerini belirleyici duygu ve düşünceye girebilmek için bir bakıma prolog olarak kullanılmaktadır. Ölüm fikri amaca göre şekillenir ve muhteva kazanır. Ağıtın sonunda ağıtçı "ehe, ehe, ehe" gibi yanık bir ses çıkarır, onu dinleyen kadınlar bu "ehe" ünlem veya feryadını tekrar ederek ağlaşırlar; sıra ile her biri ellerine aldıkları çamaşır tutarak içlerinden geldiği gibi, hiçbir sun'iliğe kaçmadan ananın getirdiği ezgilerle ağıtlarını söylerler. Çukurova'da, Adana'da Kozan'da ağıtçı "ölüdeşeti" adı verilen, evvelce söylenmiş ağıtların hafızasında kalan parçalarından kurulu ağıtını yakar. Sivas yöresinde ölü kaldırıldıktan sonra ölenin yakınları ile başsağlığına gelenler tarafından 3-7 gün müddetince ağıt söylenir. Kaşgarlı Mahmud'un 11. asırda tespit ettiği ölü gömülmesinden sonra verilen yemek töreni ile Anadolu ve Rumeli türkülerinde ve Kıbrıs'ta ölü evine akraba ve komşuların yemek getirmeleri arasında sıkı bir bağ vardır. Balıkesir'in Ayvalık ilçesine bağlı Çamoba ve Akçapınar gibi yürük köylerinde ölü evi, ölümden üç gün sonra yemek verir; bu yemek camide yenilir; buna "sofra çıkarmak" adı verilir.

Bu gün, bütün Türk dünyasında olduğu gibi Anadolu, Kıbrıs, Rodos, Batı Trakya ve Balkan Türklerinde eski kültürümüzden izler taşımakla beraber İslami bir bünye kazanmış tören olarak: cenaze salası, cenazeyi kaldırmaya gelen kalabalık, cenaze namazı ve nihayet 7, 40 ve 52. gün mevlitleri ile ağıt geleneği halen devam etmektedir.

Ağıtlarımız ve ağıt yakma geleneğimiz üzerine genel bir bilgi verdikten sonra, Sarıkamış ağıtlarımız üzerine bir değerlendirme yapmak istiyorum.

Bilindiği üzere Sarıkamış Harekatı; 22 Aralık 1914 tarihinde başlayıp, 5 Ocak 1915 tarihinde sona ermiş ve 18 gün sürmüştür. Osmanlı Ordusu'nun, Rus işgali altındaki Anadolu topraklarını kurtarmak amacıyla yapılan bu harekatı neticesinde Osmanlı ordusu, soğuk hava şartları neticesinde on binlerce asker donarak hayatını kaybetmiş, bir çoğu salgın hastalığa yenik düşmüş, bir çoğu da Ruslar tarafından esir alınarak Rusya'ya götürülmüştür.

İşte bu trajediye Anadolu kadını Kara Zala'nın

ağıtı, isyanı ve feryadının adıdır Sarıkamış ağıtı.
Sarıkamış Ağıdı'nın öyküsünü, Sindel Köyünden
Kara Zala'nın torunu Durmuş Cingöz şöyle nak-
lediyor:

Sarıkamış Ağıdının ilk beş kıtasını Kara Zala,
diğer kıtalarını ise orada bulunan
Memiş'in kardeşi Molla Mustafa, Bekir ağanın
karısı Sırıklı Döndü, Bekir ağanın kızı Bahar ve
Eğri Çavuş'un kızı Hamma orada irticalen söyle-
miştir.

Kara Zala'nın söylediği kıtalar:

Yüce dağdan yüce dağa
Yalım vurdu koca dağa
Gazetelime dokanma
Ben ölüyom Hasan Ağa
Kaç gün oldu Anş'öleli
Alnında kaşı hilali
Alıbazın anasıyın
Geldi (indi)boğazı laleli
(Boğazı laleli: Gravatlı)
Gadasın aldığım Eşe
Tekerim dayandı daşa
Seferi berliği durdur
Elin öpem Enver Paşa
Uy deme Sultan uy deme
Bibimoğlu desağane
Topal tekbir Hava gelmiş
Ürü sırtın yusağane
Varmı ölümün kolayı
Aklıma gelir alayı
Bir yiğidin Teberiği
Fadime döğmez alayı
Sarıkamış altın bulak
Soğanlıyı biz ne bilek
Bizim uşak gökçek gezer
Ağca zubun kara yelek
Büyüttüm kaymak balınan
Seyitler gelir salınan
Dört yavrumu şehit verdim
Bende kaldım topalınan
Yüzbaşılar binbaşılar
Tabur taburu karşılar
Yağmur yağer gün dağance
Yatan şehitler ışılar
Dışarıya ay doğuyor.

AFFET ALLAH'IMI!..

Yenildim yüreğime, kırıp tüm zincirleri
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye
Üç soysuzun elinde zorda koyma bizleri
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...

Haddimi aştığımın elbette farkındayım
Dünya kan gölü oldu, kalmadı günüm, ayım
Ya tutarsa diyerek benimki bir varsayım
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...

Aklım ereli beri bitmedi cana kıyım
Eşiğine yüz sürdüm, kaçmadım, kapındayım
İster öldür, ister yak ben cezama razıyım
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...

Elbette bilen sensin yüreklerden geçeni
Elbette bilen sensin bebek kanı içeni
Elbette bilen sensin aşka kefen biçeni
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...

Cennetin sakinleri gülmüyor doya doya
İnsan kanına susuz, bıkmadı kıya kıya
Ha bitti ha bitecek, öldüm gün saya saya
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...

Yüreğim ayan beyan karşında duruyorken
Kalan son umudum da kavrulup, kuruyorken
İnsan denen canavar insanı vuruyorken
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...

Başka çarem yok diye Beddua ettim inan
Biçare yüreğime bol geliyor bu hicran
Yaşamadan soluyor büyük, küçük, genç fidan
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye..

Affet beni Allah'ım haddi aştığım için
Gözlerim kan ağlıyor, yüreğim için için
Derdim öz canım değil, cümle mazlumlar için
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...

Çaresizce yaşamak ölümden de zor artık
Mazluma kıyanların defterini dür artık
Sabır taşım çatladı, Hesabını sor artık
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...

Zübeyde GÖKBULUT

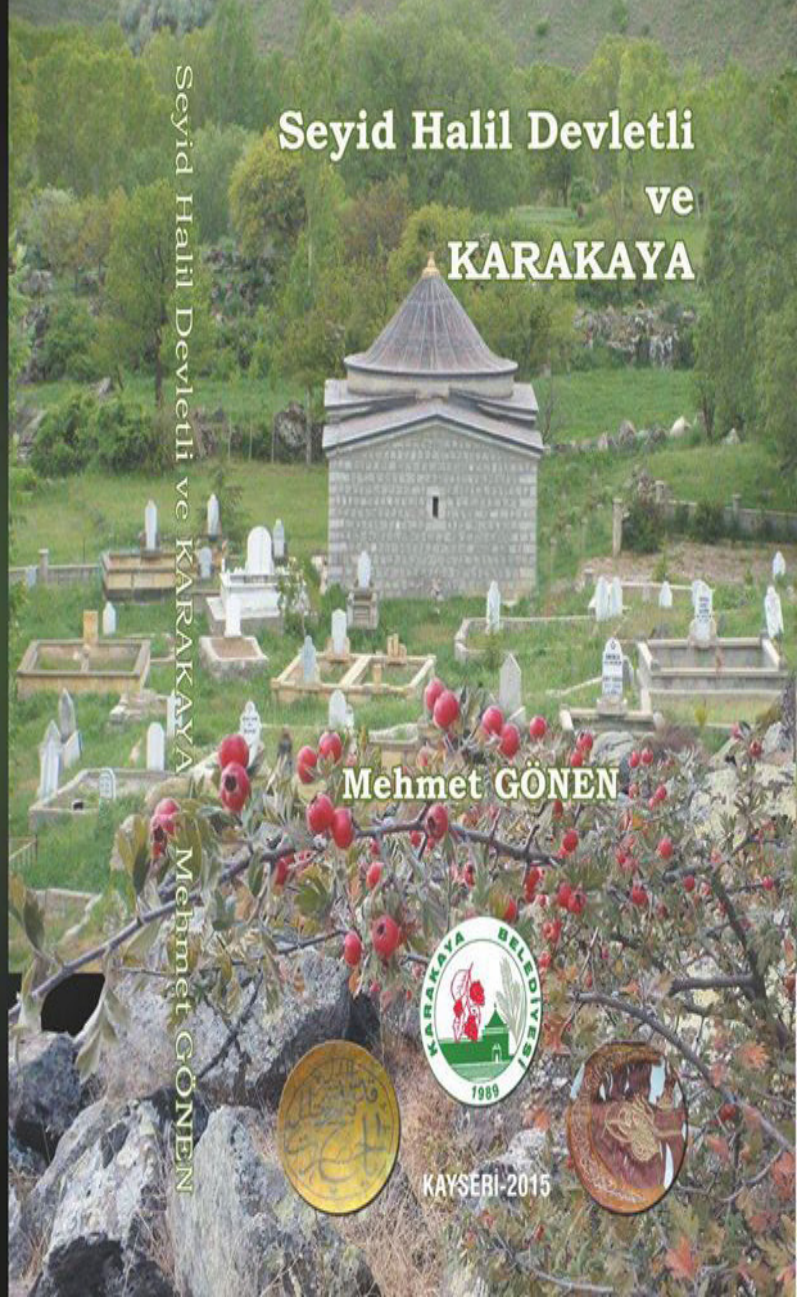
Mehmet GÖNEN,

Kütüphane uzmanı: 1957'de Bünyan Karakaya köyünde doğdu. 1962'de allecek Argıcık'a göçtüler. Cevdet Sunay İlkokulu(1968), Fevzi Çakmak Ortaokulu(1971) ve Sümer Lisesi(1974) mezunudur. Ankara Meslek Yüksek Okulu Kütüphanecilik Şubesi'nden 1978'de mezun oldu. Mezuniyeti çalkantılı yıllara denk geldi. Kültür Bakanlığı memuriyet yazılı imtihanını kazanmasına rağmen, sözlüde başarısız sayıldı. 1983 yılında Malatya İnönü Üniversitesi kütüphanesinde memur olarak göreve başladı.1986 yılında Erciyes Üniversitesine nakil oldu. 1989'da İzmir DEÜ İlahiyat Fakültesi'ne kütüphane uzmanı olarak tayin edildi. 2007'de emekli oldu. İzmir'e yerleşti. Kestanepazarı Vakfı kütüphanesini kurdu. Çevre Mühendisi Davut, Bilgisayar Öğretmeni Vahit, Tıp Fakültesi 5. Sınıf öğrencisi Büşra adında üç çocuğu vardır. Bu kitabın yazılmasında eşi Havva Hanımın ve çocuklarının desteğini ve gayretini her daim yanında hissetti.

ISBN: 978-605-030-000-6

9 786050 309096

Milletleri iyi anlayabilmenin yollarından birisi de, o toplulukların sosyal yapısını öğrenmeye bağlıdır. Kök Türk Yazıtlarında Türk içtimai hayatını ifade eden şu terimlere rastlanmaktadır: 1. Oguş (aile), 2. Urug (aileler birliği), 3. Bod (boy, kabile), 4. Bodun (boyar birliği), 5. İl (müstakil topluluk, devlet). İşte Oguş, Ogul, Ogur, Oguz kelimelerinin hepsi aile, soy, ne-

sil manasını ifade eden “og” kökünden türetilmiştir.⁶ Eski Türk toplumunda ilk içtimai birlik olan oguş yani “aile”; toplumun çekirdeği olup, akrabalık ve hısımlığın ana kaynağı kabul edilir. Türklerin dünyanın dört-bir tarafına dağılmalarına rağmen varlıklarını korumaları, aile yapısına verdikleri önemden ileri geldiği bilinmektedir. Bunun bir delili de Türk dilinde, başka hiçbir millette olmadığı ka-

dar çok aile ve akrabalık kelime ve terimlerinin (ad) mevcudiyetidir.⁵

SÜLALE

*Kökeni Arapça'dan dilimize giren bir kelime olup; soy, sop, hısım, akraba, ev, aile demektir.*¹⁷ Sülale kelimesi toplumda "aile" ile eş anlamlı kullanılmış, günümüzde de hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Arapça'da "önüne almak, karşısına almak" anlamındaki "kabll kabail" kökünden gelen "kabîle"; aynı atadan gelen ve birbirine kan bağıyla bağlı birlikte yaşayan, konup göçen, kapalı ve etnik merkezli insanlar topluluğunu ifade eder.¹⁶

LAKAPLAR

*Türklerde lakap geleneği Türk destanlarına kadar dayanır. Dede Korkut Hikâyelerinde kahramanların yaptıkları işe binaen isimlerine çeşitli sıfatlar eklenir.*¹⁵ İlmî manada ileri bir seviyeye ulaşan Ahmet Çelebi, "bin fennin sahibi" anlamına gelen "Hezarfen"¹⁵ lakabını alır. Büyük müellif Elmalılı Hamdi Yazır'ın ifadesiyle; "Medhi veya zemmi işar eden isim veya vasıf" tır.¹⁴ Lakaplar; kişilerin tutum ve davranışları, fiziki görünüş ve yeteneklerini karşılayan türlü isim, sülale ve sıfatlar insanlara "takma ad" olmuş.¹⁴

Ağa: Varlıklı, sözü geçen, yaşça büyük akrabalar anlamlarında kullanılır(dı).¹⁷ Karakaya'da çoğu aileler bu sıfatla anılmaktaydı. Seyit Ağa, Küçük Mehmet Ağa gibi.

Kâhya (Kâ): Konak, çiftlik vb. yerlerde türlü işleri yapan kimse, köyün ileri geleni, muhtar gibi anlamlara da gelir.¹⁷ Karakaya'da bilinen kâhyalar; İbrahim Kâ (Çelebi), Hüseyin Kâ (Sivritepe), Osman Kâ (Özkul), Mükremin Kâ (Çaylak), Hasan Kâ (Bayrak). 1934 Soyadı Kanununun yürürlüğe girmesiyle kabîle (sülale) adlarıyla anılan her aile birer "soyad" almış. Soyadı kanunundan sonra da kişilere lakap verme alışkanlığı devam etmiş.¹⁴

Kayseri ve çevre yerleşimlerle ilgili yayınlanan kitaplardan Ali Rıza Karahan'ın "Bizim Köy Büyükkışla", Ahmet Korkmaz'ın "Gelmiş Geçmiş ile Kuşçu", Mustafa Çınar'ın "Karadağ'dan Mimarşinan'a Kimliğimiz" gibi eserlerde ailelerin kökenlerine dair bilgilere rastlanmaktadır. Konuyla ilgili bilgilerin kısıtlı olmasına rağmen yazarımız

büyük bir özveri, gayret ve çalışmayla Karakaya'daki kök ailelerin kökenleri ve nereden geldiklerini araştırıp, "Seyyid Halil Devletli ve Karakaya" adlı eserini ortaya koymuştur.

Yakın akrabaların bile birbirini tanımadığından hareketle sülalelerin ve kollarının ele alınışı eserin seçene çalışması olduğu kanaatini doğurmuştur. Karakaya köyünü ilk kuranların

Seyyid Halil Devletli, çocukları, akrabaları ve Saruşeyhoğlu, Seyyid İsa Vakfiyesinde adları geçen şahitlerden⁴; Karakayalı Seyyid Abbasoğlu Seyyid Ebu Bekir, Karakayalı Seyyid Süleymanoğlu Seyyid Ahmed'in soyundan geldikleri anlaşılmaktadır.

Tahrir defterlerinde "**Öşürlerin sahib-i arza ve rüsûmların Cemâat-ı Yörük sipahîsine edâ ideler**"¹⁸ denmektedir. Öşürleri, savaşa hazırlık olarak atlı asker besleyen timar sahibine (Sipahisine) verirler. Vergilerini de yörük cemaatı sipahisine verirlerdi. Buradan anlaşılacağı üzere Karakaya Yörük ve bir Türkmen köyüdür. **İlk yerleşilen yerin Sarıfakılı, daha sonra köy ve yayla olması Karakaya Türkmenlerinin Fakılı Oymağından olduğuna bir delalettir. Fakılı Cemaati Yüreğir boyundandır, tesbitiyle** hangi boydan geldiğimizi ifade etmiştir.

2015 Yılında Kayseri'de yayınlanan "Seyyid Halil Devletli ve Karakaya" kitabının yazarı Mehmet Gönen; 1962'de 6 yaşında ayrıldığı köyüyle bağını kesmemeye çalışır. Zihnini sürekli meşgul eden doğduğu köyünün tarihi ve demografik yapısının incelenmesini arzu eder. Zaten bugüne kadar da bu alana kimse el atmamıştır. "Benim olmadığım yerde kimse yoktur!" diyerek yazması hususunda kendini ikna eder. Yazılı ve sözlü kaynaklar dikkate alınarak 45 ailenin kısa sülale tarihçelerini çıkartır. Seyyid Halil Devletli ve Vakfiyle ilgili bilgilerin bir kısmı ilk defa kayıtlara geçer. "Nahiye-i Karakaya" ile verilen bilgiler de dikkate alındığında Kayseri kültür tarihine bir pencere açılmış olunur. Bu temel noktalardan hareketle kitap dört bölümde incelenebilir. Şimdi bu kitabı tanıtmaya çalışalım.

Kitabın birinci bölümünde Karakaya'nın tarihi geniş şekilde ele alınmış. M.Ö. 1450-1200 tarihinden itibaren Eti ve Romalılar döneminden bahisle köyün M.Ö. 800'lü yıllarda Tabal Krallığı zamanında kurulduğu⁸ belirtilmiş. Karakaya'nın ve

çevresindeki “Eskiköy, Kamanpınarı, Örencik, Sarıfakıl ve Karacaören’in” eski yerleşim yerleri olduğu, bunu kaya oyma mezarlıklardan çıkan Etiler’e ait “gözyaşı şişeleri” ile köyün çeşitli arazilerinden çıkan Roma ve diğer kültürlerle ait çanak, çömlek, madeni para ve diğer kalıntılardan anlaşılmaktadır. Sinne Deresi’nin de gayri müslim mezarlığı olduğunu zikretmiş.

Anadolu Selçuklu Devleti’nin sonlarında, Eratna Devleti’nin kuruluş aşamasında Danişmendli Ailesinden küçük bir grubun yol güzergahı üzerinde hakim bir nokta olan Eskiköy’e yerleşirler. *Danişmendlilerin büyük şeyhlerinden Seyyid Halil Devletli*¹ de Anadolu’nun Türkleşmesi sırasında *1320-1330’lu yıllarda*⁹ Karakaya’ya yerleşen “Kolonizator Türk” dervişlerinden biridir. Dervişlerin amacı; toprak fethetmekten ziyade gönülleri fethetmek, zihinlerde cihad aşkını ateşlemektir. Bu tarihten itibaren Karakaya’nın demografik yapısı değişkenlik göstermiş. Karakaya Seyyid İsa Vakfiyesi kayıtlarında 1354-1355’te Erkilet (Sırsaray) nahiyesine bağlı bir köy olarak geçmekteyse de³, 1484’de köy¹⁰, 1520’de¹¹ ise nahiye olarak kaydedilmiş. 1989’da belde (belediyelik), 2014’de ki mahalli seçimleriyle tekrar Bünyan’a tabi Mahalle olmuştur.

1903-1904 yıllarında Karakaya’dan göç eden 10-11 aile Burhaniye köyünü kurarlar. Burhaniye’ye çok yakın Kardeşler köyü de Karakaya’dan göç edenler tarafından 1914’de kurulur. Burhaniye köyünün kuruluşuna ait iki adet Osmanlı Devlet arşivleri belgesine kitapta yer verilerek, genç nesillere kaynaklık teşkil edecek somut bilgiler ortaya konmuş. Köyün *1589-1590 Kayseri Tımarlarından*¹² biri olduğu belirtilerek, “Cündüller” lakaplı ailenin köydeki tımarın temsilcileri olduğunu vurgulanmış. Osmanlı Ordusuna atlı asker (sipahi) yetiştiren Karakaya’ya II. Abdülhamid döneminde 1902’de Seyyid Halil Devletli Türbesine bir sancak verilmiş. Vişne renkli bu sancak köylülerce **Öşür** Sancağı (Tımar Sancağı) diye bilinmektedir. Bunun yanında Karakaya’da bir “Tarikat Sancağı/Seyyidlik Sancağı” mevcut olup, yıpranmış olmasına rağmen muhafaza edilmektedir.

Kitabın dikkat çeken alt başlıklarından birisi de;

Karakaya’da Balkan Savaşları, Birinci Dünya Çanakkale, İstiklâl, Kore ve 1974 Kıbrıs Savaşına katılan, şehit ve gazi olanlar belirtilmiş. Ayrıca Aynı bölüm içinde Karakaya’nın idarî yapısını geniş şekilde ele alıp, 1800’lü yıllardan itibaren muhtarlık yapanları **şifai de olsa kaydetmiş. 1947 yılında seçimlerle iş başına gelen muhtarları ve Belde olduğu 1989-2014 yıllarındaki Belediye başkanları kronolojik şekilde resimleriyle beraber tanıtılmış.**

Karakaya’da 1717 ve 1835’te iki deprem olur. Bu depremle ilgili menkıbeler halk arasında hâlâ anlatılmaktadır. Çevreye dağılan aileler 1840’lı yıllarda tekrar köyün şimdiki kurulu yerine dönerler. Karakaya Kayseri’ye 42 km, Bünyan’a 25 km. uzaklıkta, Sarımsaklı İstasyonu’nun 8 km. kadar kuzeyinde 1500 m. rakımlı bir arazi üzerinde kurulmuştur. Fakılı ve Belen yaylalarından Tuzhisar, Bünyan, Sarımsaklı Barajı ve Kayseri Ovası rahatlıkla görülür. Stratejik ve hâkim bir noktada kurulu Karakaya’dan bakıldığında Erciyes manzarası doyumsuzdur. Tarım ve hayvansal ürünleri hayli lezzetli olup, mahalli meyvelerden “Girabolü” yetiştirilmektedir. Çevre köyleri, iklim, mevkiler, maden kaynakları, yaylacılık, su kaynakları ve pınarları ayrıntılarıyla dile getirilmiştir.

Eserin ikinci bölümünü “Sülale Tarihçesi” teşkil etmektedir. Osmanlı Devleti’nde ilk defa yapılan “*Kayseri’de İlk Nüfus Sayımı 1831*”² ve *Kayseri Temmetuat Defteri 1834 (h.1250)*¹³ ile 1872 tarihinde vergi veren Karakayalıların ve 20.yy başlarındaki ailelerin nüfus kayıtları da dikkate alınarak kök sülaleler tesbit edilmiştir.

Karakaya’da insanlar sülalele isiminden ziyade lakaplarıyla anılır ve bilinir(di). Kara Ali, Deli Bekir, Hüseyin Çavuş, Gamzeli gibi. Buradan hareketle

aileler daha çok tanındığı lakaplarına göre alfabetik olarak Açikkara, Akballar, Arapali... şeklinde ele alınıp, hangi sülaleye mensup oldukları, nereden geldiği gibi sözlü rivayetlere de yer verilmiştir. Lakabı alan aile büyüğünün kısaca şecereleri ele alınıp, lakabı alış hikayelerine yer verilmiş.

Aile tanıtımlarından bir örnek: Üçgözlüler: Soyadları Buğday, kabileleri Çelebioğulları. Abdurrahmanoğlu Mustafa'nın dört kardeşi şehittir. Çocukları: Mehmet, Osman, Akkadın, Mustafa. Askerden gelen Mustafa'nın Hatice adında çec ele-yen harmancısı vardı. Mustafa dedenin gözü ağırır ve harmancıya kızar, "iki tane vurur." Gözlüğü de tepesindedir (başı). Harmancı ağlayarak giderken neden ağlıyorsun diye soranlara; "Üçgözlü beni dövdü" der. Ailenin lakabı böylece "Üçgözlü" olarak söylenir. Bu kabile Nevşehir-Kalaba'dan geldiler.

Ailelere soyad verilirken aile ile nüfus memuru arasında geçen kısa anekdotlara değinilip, bazı yanlış anlaşılan, alaya alınan soyadlar mahkeme kararıyla düzeltilmiş de belirtilmiştir. Soyad vermeye dair bir örnek **şöyle ifade edilmiş**: Kepçemehmet: Nüfus memuru, Çıplakoğulları Kabilesine mensup Karakülah İsmail'den gelen aileye; "Size Mantıcılar deniyormuş, soyadınız Mantıcı olsun", Necip Ağalara; "mantının yanında pilav uygun, sizinki de Pilavcı olsun" der. Mehmet'e; "mantı, pilav var. Onları bölmek için kepçe lazım. Sizinki de Kepçe olsun" der. Kepçe soyadı alaya alınıyor diye aile "Halicioğlu" soyadını alır.

Mehmet Gönen "Kök Aileler" konusunda sülale (kabile) ve lakaplar üzerine ayrıntılı şekilde kafa yormuş. Her ailenin geçmişiyle ilgili bilgileri şifahi de olsa tek tek yazmış. "Geliş yerlerine göre sülaleler" başlığı altında Afganistan, Tataristan, Kafkasya, Arabistan, Mısır gibi uzak diyarlardan gelenler olduğu gibi, Türkiye'nin diğer şehirlerinden de gelenlere rastlanıldığını, ayrıca sülalelerin 19. ve 20.yy.'da hangi isimle tanındığı üzerinde durularak, sülalelerin alt kolları belirtilmiş. 1-Abdulganioğlu (Ganiler); a-Gülaliler, b-Kocaoğlanlar gibi. Bu çalışmayla gelecek kuşaklara önemli bilgiler sunulmuştur. Ailelerarası kopukluk, birbirlerinin izlerini kaybetme, birbirlerini tanıyamama

gibi garip durumların daha fazla meydana gelmemesinin önü alınmış. Hatta; bu kitabın yayınlanmasından sonra sosyal medyanın da tesiriyle insanları merak sarıp, kendi aile ve kökenlerini araştırmaya sevketmiştir. Mehmet Gönen çok sevdiği köyü ile ilgili bilgileri sürekli sosyal medya üzerinden paylaşmaktadır. Bilgilerin daha çok kişiye ulaşması için her imkan ve fırsatı değerlendirmeye gayret eden yazarımız, özellikle tahsil yapmış veya belli görevlerde söz sahibi Karakayalı'larla sürekli temas kurup, köy için neler yapılabilineceği konusunda çaba sarf etmektedir.

Üçüncü kısımda, Evliyalar Diyârı Karakaya'daki Horasan erenleri ve özellikle de Seyyid Halil Devletli ele alınıp geniş şekilde işlenmiş. *Danışmend Farsça'da*; "bilgili, bilgin, bilgili adam"¹⁷ anlamına gelmektedir. Danışmendli Seyyid Halil Devletli İlhanlı ve Eratnalı'lar döneminde yaşar. *Eratnalılar döneminde Sultan Alâeddin Eratna'nın ortanca oğlu İzzeddin Cafer Beyin bir yıllık saltanatı zamanında (1354-1355) Karakaya'da Seyyid Halil bin Şeyh Hacı Danışmend için bir zaviye ve oğlu Seyyid İsa için ise bir vakıf kurdurmuş.*³ Ahmed Nazif Efendi "Mirat-ı Kayseri" adlı eserinde Seyyid Halil Devletli için; "Danışmendlilerin büyük şeyhlerindendir" şeklinde bahsetmektedir. Seyyid Halil Devletli'nin torunlarından Dr.Halit Karakaya tarafından, Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya çıkarttırılan Seyyid Halil Devletli şeceresine kitapta yer verilmiş. Başta Seyyid Halil Devletli olmak üzere 39 velinin yerleşim yeri olduğu söylenir. Karakaya halk arasında "Evliyalar Diyârı" diye bilinir. Karakaya'daki dervişler adına kurulan zaviye ve vakıflara kitapta şu şekilde yer verilmiş:

a-Saruşeyhoğlu Zaviyesi Vakfı: S.H. Devletli ve akrabalarının kurduğu Eratnalılar vakfidir.

b-Seyyid İsa Zaviyesi Vakfı: (h.788/ m.1386) ve (h.688 / m. 1289) Fevzi Okyay Nüshası.

c-Seyyid Halil Zaviyesi Vakfı: 1408'de kurulur.

Seyyid İsa Zaviyesi: *1354-1355 tarihlerinde kurulur. 1934 yılına kadar hizmet verir.*⁴

Yazarımız, zaviye ve vakıflarla ilgili mütevellî tescil kayıtları, devletle yapılmış resmi yazışmaları, tapuları, vakfiye senetlerinin hem Arapça hem Osmanlıca orijinalleri ve yeni yazıya tercümelerini kitaba eklemiştir. Seyyid Halil Devletli'yi uzun uzun ele alıp, bu alanla ilgili yeni çalışmaların yapılmasına

kapı aralamıştır.

Seyyid Halil Türbesi (Zaviyesi): Türbenin XIV.yy ilk yarısında Eratna Beylikler dönemi yapısı olduğu tahmin edilmekte. Türbe; Karakaya'nın 1 km. batısında Eskiköy'ün güneyinde şimdiki mezarlık olan alanda inşa edilmiş. Kapının üzerindeki kitabe (48x32 cm) yıpranmış olduğundan okunamamıştır. *Türbe, plan olarak daha çok tekke-türbe yapılarında kullanılan kubbe-eyvan birleşimli şemanın önemli örneklerinden birisidir. Türbe mekanının yandan bir eyvanla genişletilmesi Zaviye olduğu, Şeyhin ölümü ile türbeye dönüştüğü görülmektedir.*³

MENKİBELER:

*Menakıb, övünülecek güzel iş ve hareket manasını içeren "menkıbe" kelimesinin çoğuludur. Sufi, derviş ve erenlerin hikmetli sözleri, örnek alınacak faziletli davranışlarını ifade etmek için kullanılan bu terim, "keramet" ile de aynı anlamda kullanılmıştır.*¹⁷ Halk arasında anlatılan millî kültür ve folklorumuzu besleyen pek çok rivayet ve efsaneler vardır. Mille-timiz zaman ve mekâna bakmadan tarihî şahsiyetleri zihin ve gönül dünyasında bir araya getirmiş. Türkleşen ve İslâmlaşan Anadolu'nun Türk Vatanı olmasında rol oynamış. Günümüzde hâlâ halk arasında yaygın olarak bilinen Osmanlı Sultanı IV. Murad Hüdavendigâr'ın 1638-1639 Bağdat Seferi sırasında Kayseri'den geçerken ordusunu şimdiki Sarımsaklı çevresinde konaklayıp, Seyyid Halil Devletli'yle görüştüğü, onun duasını aldığı ve kerametine mazhar olduğu dört menkıbeden birine şöyle yer verilmiş:

"Osmanlı Sultanı IV. Murad Bağdat Seferine giderken Kayseri üzerinden geçer. Sarımsaklı Suyu kenarında ordusuyla mola verir. Gece kuzeyde dağ eteğinde bir yerde askerler ışık görürler. Padişahın emriyle askerler tekkedeki adamı almaya giderler. Ellerindeki kelepçeyi çalıların arasına bırakırlar. Şeyhe padişahın huzuruna çağrıldığını söylerler. Askerlerle Seyyid Halil Devletli yola koyulurlar. Askerler kelepçelerini almayı unuturlar. Şeyh; 'Oğlum kelepçenizi alın!' diye askerleri uyarır. Askerler kelepçeyi almaya vardıklarında kelepçenin ejderha olduğunu görüp, korkarlar. Seyyid Halil Devletli; 'Bismillah çekin ve alın!' der. Askerler Bismillah diyerek kelepçeyi alıp padişahın huzuruna çıkarlar. Padişah Seyyid Halil Devletli'den

sefere katılmasını ister. Seyyid Halil Devletli de o yaz arpa tarlasında başakları avucunun içinde öfeleyerek Bağdat şehrine doğru kılıçıkları üfler. Müridlerinden de aynı şeyi yapmalarını ister. Sultan Murad Bağdat Seferinden zaferle dönerken yine Sarımsaklı civarında ordusuna mola verir. Sözünde durmadığını zannettiği Şeyhi huzura çağırarak: 'Harbe niçin katılmadın' diye azarlar. Şeyh de; 'Hünkârım, biz harbe katıldık. Askerlerinize sorunuz. Kılıçtan geçirdikleri düşmanların boğazlarından arpa kılıçığı çıkıp çıkmadığını söylesinler!' der. Padişah rastgele beş-on asker çağırıp; 'Öldürülen düşman askerlerinin boğazlarından arpa kılıçığına rastladınız mı?' diye sorar. Askerlerden 'evet' cevabını alan Sultan Murad; 'Keramet zahirmiş!' diyerek bol ihşanda bulunur. Seyyid Halil Devletli'nin topal atıyla gezdiği çevre köy ve arazilerinden gelen vergiler padişah tarafından şeyhin tekke ve zaviyesine bağışlanır."

KONAKLAMA:

Karakaya'daki zaviyeler halk arasında tekke olarak bilinir. Zaviyeler, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması yolunda hizmet etmiş, devlet tarafından dervişlere vakıf olarak verilen küçük tekkelerdir. Ömer Lütfi Barkan bu dervişlere "Kolonizatör Türk Dervişleri" yani yeni yerleşilen, iskân edilen yurtlardaki dervişler der. Zira tekkelerde tasavvufî eğitimin yanında, zaviyeye uğrayan yolcular her zaman yiyecek, içecek ve yatacak yer bulabilmişler ve karşılıksız bu imkânlardan yararlanmışlardır. *Sultan Alaeddin Eratna'nın oğlu İzzeddin Cafer Bey tarafından Karakaya Köyünde türbesi bulunan Seyyid Halil Hazretlerinin zaviyesi adına, evladına ve sülalesine birçok ekinlik ve arazi vakfedilmiş. Adı geçen çiftliklerin ekilip biçilmesinden elde edilen gelirin yarısı Seyyid İsa'ya zaviyedarlık olarak, diğer yarısı ise Karakaya köyüne uğrayan misafirlere harcanmak üzere kararlaştırılmış ve hüküm altına alınmıştır.*³ Seyyid İsa Zaviyesi, konaklama ve aşevi görevini 1354-55 ile 1934 yılları arasında kesintisiz en az 580 yıl sürdürdüğü, 1939 yılında kapatıldığı bilinmektedir. Karakaya'da seferberlikten (1914) önce günde iki yüz kişiye yemek verildiği belirtilmektedir. Yozgat, Felahiye, Çukur havalesinden gelip-giden yolcular yol ve iklim şartlarına göre Karakaya'da konaklıyorlardı. Gün içerisinde

yaklaşık 6 saat yaya yürümeyle şehre ulaşılıyordu. Zaten Karakaya deyince ilk akla gelen insani davranışlardan biri “Misafirperverliktir.” Düğün, bayram, şenlik veya herhangi bir şekilde köye gelenler en iyi şekilde ağırlanır, izzet ikram görür. Herkes misafir almak için yarışır(dı). Cenaze merasimlerinde köy hep beraber hareket eder. Cenazesi olan evlere günlerce yemek getirilir. Yazarımız Mehmet Gönen yüzyıllara dayanan böyle köklü bir geçmişe sahip misafirpervelikle ilgili yaşanmış bir olayı şu şekilde anlatmış:

“Bayram Bey’in Misafir Sevgisi:

Hüseyinbeyler’den Bayram Bey’in evinde sadaka toplayanlar, sünnetçiler, çalgıcılar, davulcular gibi devamlı gelenlerin yanında, köye gelen misafirlerin karnı doyurulur, hayvanları yemlenirdi. Günlük 15-18 misafirleri olurdu. Dedeleri Hüseyin köyün ağası idi. Muhtarın evinde iki dolap vardı. Birinde devletin parası ile alınan çay ile sigara, diğerinde misafirlere ikram edeceği çay ve sigara olurdu.”

Dördüncü ve son bölümde ise, köyümüzün kültürel ve folklorik çehresi ele alınmış. Evlilik, düğün, giyim-kuşam gibi adet, örf, gelenek ve göreneklerimizden örnekler verilerek “Sapan taşı, saklampetek, hölle, çelik...” gibi çocuk oyunları, “Kaçak Kızlar oyunu, Sahtekar Tüccar oyunu, sinsin, deve ve cirit” gibi düğün oyun ve eğlenceleri anlatılmış. Karakaya’nın yemek kültürünü teşkil eden günümüz sofralarında artık yer bulmayan *kuşburnu yemeğinden* bahsetmiş. Arapaşı, yarmaaşı, kavurga, ayran (çalkama) ve girabolu suyunun köyümüze özge yiyecek ve içecekleri olduğunu vurgulamış. Köy hayatının vazgeçilmezlerinden biri “tandır”dan bahsederek, ekmek çeşitleri ve yufka yapımını yeni kuşaklara aktarmış. “Bulgur ve bulgur pilavı” yapılışını anlatarak, geleneksel yemeklerimizin tarihe karıştığına vurgu yapmış. Buna rağmen her yıl düzenli şekilde yapılan “Seyyid Halil Devletli’yi Anma ve Gurbetçi Günü Pilav Şenliği” faaliyetinin artık geleneksel bir çehreye büründüğünü, bu şenlik münasebetiyle Karakayalı yeni nesillerin birbirleriyle tanışma, kaynaşmaya vesile teşkil ettiğini dile getirmiş. İbrahim Aytekin, Gül-Ali Mehmet Kılıç ve Ahmet Aslan gibi nüktedan insanlarımızı unutmamış. Çok iyi diş çeken usta/uzman “Kössü Ahmet/Kössü Oğlan” lakaplı Ahmet Aslan’ın kendi ifadesiyle bir anekdota şöyle yer verilmiş: “Dişi çektirmeye gelenler bana; ‘Ahmet Ağa’ya diş çektirmeye gidiyom’ derler. Çürüyen/ağrıyan diş çekerim. O kişi eve giderken nerden geliyon diyenlere; ‘Kössü Oğlan’dan/Kössü Ahmet’ten diş çektirmeden geliyom.’

derler.”

Karakaya ve çevresinde yaklaşık bir asra yakın halkın dilinden düşmeyen “Lâlebeli Eşkiyası Necip’in (Bilgili, 1895-1928) kendisine yapılan bir haksızlık/iftira yüzünden dağa çıkma hikayesini ele almış. Zenginlerden soyduğu mal ve paraları köye getirip fakirlere dağıtan Kara Necip’in çeltekleri (Kara) Ali Akdeniz, Adıgüzel Akkaya, Ali Mehmet Kılıç’dır. Eşkiya Necip çevrede kimsenin kadınına, kızına bakmamak için Zerezek Köyünden “İkbâl” adında bir kadını kendisine eş edinir. Necip Amaratlı çobanlar tarafından urganla boğularak öldürülür. Şahitlik yapmasın diye İkbâl’i de öldürürler. Necip’in cesedi önce Karakaya’ya, oradan Kayseri’ye götürülür. Gültepe’deki garipler mezarlığına defnedilir. Arkasından uzunca yakılan ağıttan birkaç satır şöyledir:

Necip hamaylisini takmış boynuna

Asla ölüm getirmez annına.

Bileydim o ağıla varmazdım

Varırsam da anam gafil durmazdım...

Deyim, atasözü ve yöresel söyleyişleri içeren sözlük kitabın son bölümüne eklenmiş. Zaten yazarımız Mehmet Gönen bilhassa eğitim-öğretim konusunda hassas olup, genç kuşakların eğitilmesi, topluma yararlı bireyler olmaları hususunda canşirah gayretler göstermesi takdire şayandır. Köy hayatının geleneksel kilim, halı, kolan, heybe gibi dokuma faaliyetleri ve meslekler incelenmiş. Çevrede adı uzun yıllar dillere destan Karaoğlanoğlu Kabilesinden Rüstem Yılmaztürk’ün hiç ölçü ve metre kullanmadan marangozluk yaptığı, “Kafakız” lakaplı 1965’te 115 yaşında hayata veda eden Şerife Karakuş’un sağlık konusunda çevrede adeta bir “doktor” gibi ün salıp, hizmetlerinden bahsetmiş. Kitabın sonuna doğru Osman Sarıççek, Fethi Sivritepe ve Mazhar Ardıç’ın evlerindeki köy hayatına ait etnoğrafik malzemeler tanıtılmış.

Not: Yazarın ifadesine göre kitapta “Seyyid” ismi istemiyerek de olsa “Seyid” diye yazılmıştır.

Mehmet GÖNEN

Kütüphane Uzmanı (d.1957): Bünyan-Karakaya Köyünde dünyaya geldi. 1943 yılında vurulan amcası Seyit Mehmet’in ismini aldı. 1962 yılında Kayseri’nin Argıncık Köyüne ailecek göçtüler.

1963 yılında Argıncık Köyü İlkokuluna kaydoldu. Üçüncü sınıfa Çiftci Evlerindeki Cevdet Sunay İlkokulu'nda başladı. 1968 yılında bitirdi. Fevzi Çakmak Ortaokulu'ndan 1971 ve Sümer Lisesi Sosyal Bölümünden 1974 yılında mezun oldu. Açıköğretim Fakültesi birinci sınıftan sonra Ankara Meslek Yüksek Okulu'na nakil oldu. Kütüphanecilik Şubesi'nden 1978'de mezun oldu. Kültür Bakanlığı yazılı imtihanını kazanmasına rağmen, sözlüde kaybeder. 1979 da Ürgüp Karakaya köyünden Havva Hanımla evlendi. 1980 yılında Tuzla Piyade Okulu yedek subay kursundan sonra Mardin-Kızıltepe İlçesi 117. Seyyar Jandarma Alay Komutanlığına bağlı hudut köylerinde karakol komutanı olarak askerliğini yaptı. 1983 yılında Malatya İnönü Üniversitesi Rektörlük Kütüphanesinde memur olarak göreve başladı. 1986 yılında Erciyes Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'na memur olarak nakil oldu. 1989'da İzmir DEÜ İlahiyat Fakültesi İslam Sanatları ve Mimarisi bölümünde İslam Sanatları dalında “Uzman” kadrosuna atandı. Kütüphane uzmanı olarak fakülte kütüphanesini kurdu. 2007'de emekli oldu. İzmir'e yerleşti. Kestanepazarı Vakfı kütüphanesini kurdu. Davut, Vahit ve Büşra adında üç çocuğu vardır.

Eserleri:

- 1-SEYYİD HALİL DEVLETLİ ve KARAKAYA, Kayseri, 2015
- 2-“ANAVATAN KARAKAYA Yavruvatan BURHANİYE ve KARDEŞLER” kitabının hazırlıklarını yapmaktadır.

Yayınlanan Röportaj ve Makaleleri:

- 1-Bünyan-ı Hamid Dergisi, yıl 1, sayı 2, 2016 “Karakaya'nın Tarihi ve Manevi İzleri”
- 2-Ceo Ekonomi Dergisi , 2016. “Karakaya'nın Tarihi ve Manevi İzleri”
- 3-Kayseri Hakimiyet Gazetesi 4-5 Eylül 2015 “Mehmet Gönen ile Röportaj 1-2”
- 4-Kayseri Hakimiyet Gazetesi. “Danışmendli Seyyid Halil Devletli ve Medeni Karakaya”
- 5-Erciyes Dergisi, Nisan 2019 “Çıplakoğulları Karakülâh Kitabı ve Bünyamin Mantıcı”

6-Kayseri B.Belediyesi Şehir Kültür-Sanat Dergisi sayı32 “Şeyh Seyyid Halil bin el-Hac Danışmend”

Kaynaklar:

- 1-Ahmet Nazif Efendi. Mirat-ı Kayseri. Özel İdare ve Kay. Bel. Bir. yayını, 1987
- 2-Cömert, Hüseyin. Kayseri'de İlk Nüfus Sayımı 1831. İl Kültür Müdürlüğü Kayseri 1993
- 3-Denktaş, Mustafa. S.Halil Bey Türbesi. Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu armağanı: sanat yazıları Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2001
- 4-Göde, Kemal. Eratnalılar TTK, 1994
- 5-Gömeç, Saadettin. Kök Türkçe Belgelerdeki Akralık İsimleri, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Sayı 173, İstanbul 2001
- 6-Gömeç, Saadettin. Divanü Lûgat-it-Türk'de Akralık Bildiren Terimler, Türk Kültürü, 39/464, Ankara 2001
- 7-Gürsoy-Naskali, Emine. Cumhuriyet Tarihi Soyadı Hikayeleri, Doğan Kitap Yayınları 2013
- 8-Hacıpaşaoğlu, Şaban. Bünyan. Bünyan Belediyesi Yayını,
- 9-Hacıpaşaoğlu Şaban. Karakaya ve Koyunabdal Beldelerin Tarihçesi.Bünyan Kültürü, sayı:5
- 10-İnbaşı, Mehmet. 1484 Tarihli Kayseri Tapu-Tahrir Defteri. KBB, 2009
- 11-İnbaşı, Mehmet. 1500 ve 1520 Tarihli Tapu-Tahrir Defterine göre Kayseri Kazası. Y.Lisans Tezi. Erzurum, 1991
- 12-Kahraman, Seyit Ali. Kayseri Sancağı Timarları 1589-1590, Kayseri. KBB, 2009
- 13-Kayseri Temettuât Defteri. h. 1250/m. 1834 tarihli. C.1-3. Kayseri Ticaret Odası Y.1999
- 14-Özdemir, Seyhan. S. Demirel Üniv. Sosyal Bilim. Enstitüsü Dergisi Yıl: 2016/3, Sayı:25
- 15-Sevinç, Fırat. Tezkirelerde Şair Tanıtımlarında Kullanılan Lakaplara Dair. İğdır Üniversitesi S.B.Dergisi, Sayı: 19, Temmuz 2019
- 16-Türkiye Diyanet Vakfı İSLÂM Ansiklopedisi “Kabile” maddesi
- 17-Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1988
- 18-Yinanç, Refet- Mesut Elibüyük. 1584 Kayseri İli Tahrir Defterleri, c.1-3 Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2009